NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. V—VI. FÜZET.

Május—Junius.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Az ifjúság művészi oktatása. Br. Huszár Ilona	161—169
II.	Trefort és a nőnevelés. Barta Ilona	170—177
III.	A khinai nőkről. Cholnoky Jenő	178—184
IV.	A magyar jellem fejlesztése hajdan és most. Sulyok Ylda	185—196
V.	Visszaemlékezés Kelet-Indiára. Machik Ilona	197—207
VI.	A magyar háziipar és az iskolák. Sebestyénné Stetina Ilona	208—221
VII.	Vonós hangszerek. Komáry Erzsi	222—225
VIII.	**Nőnevelési szemle.** Budapesti leányegylet. — A rozsnyói nevelőintézet kirándulása. — Karsay Jolán kinevezése. — Halász Ferencz könyve. — A soproni tanítónők a jótékonyság szolgálatában. — A M. D. E. választmányi gyűlése. — A M. D. E. fürdőkedvezményei. — Tanári gyűlés Tordán. — Sztojanovits István halála. — Tomor Ferencz halála	226—234
IX.	**Irodalom.** A filozófiai társaság folyóirata. — Ifjúsági irodalom. — Zsitvay János «Minták» és Zsitvay János «Szinek». H. K. — Simonyi és Balassa szótára	235—240

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (VI., Andrássy-út 65.)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A „*Nemzeti Nőnevelés*“ megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „*Nemzeti Nőnevelés*“ czime alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (Andrássy-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.

1842—191
egyetemi ta
ajándéka.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. MÁJUS—JUNIUS V. FÜZET.

AZ IFJUSÁG MŰVÉSZI OKTATÁSA.

(Második közlemény.) *

A mi iskolai művészi nevelésünkben oroszlán részt foglal el az elmélet! Gyurják a gyermekeket geometriával, látszattannal és stiltannal, műtörténelemmel és mindenféle száraz könyvnélkül tanulandó tudománynyal, a mivel azt érik el, hogy legnagyobb része az így nevelt gyerekeknek megunja, megutálja még a nevét is a művészetnek, mielőtt fölfogná annak lényegét, és minthogy a gyakorlati rajztanítás sem teszi őket önállókká és abban sem találnak menedéket a művészi nyomorékság elől — inkább egészen abba hagyják a dolgot és egész életökben semleges álláspontot foglalnak a művészettel szemben.

Lesz egy nehány, a ki daczára ennek a tanításnak, nem fogja elveszteni kedvét és bátorságát, és a kiben olyan hatalmas marad a művészeti ösztön, hogy keresni fogja az alkalmat a továbbképzésre. Ezek szakiskolákba mennek.

A szakiskolában kezdődik aztán az igazi galiba. A művészi hajlamokkal megátkozott szegény embercsemete először is családja előítéleteivel kél birokra. A fiut nem engedik, mert bizonytalan kenyérkereset a művészi pálya. Elhanyagolja többi tanulmányait és hátha erre meg nincs tehetsége, nem lesz belőle semmi és akkor majd késő lesz más pályára menni.

A leányt sem szivesen engedik, mert elmulasztja a bálozást, pedig hát vétek volna, hogy egy szép fiatal leány «*ostoba tanulással*» töltse el az ifjuságát, a mikor azt úgy sem hozza vissza, nem pótolja semmi. Ha aztán mégis belátják és rendesen belátják, hogy

* Az első közlemény a megelőző füzetben van. *Szerk.*

a leánynak óriási tehetsége van, mert tuczat számra festi selyemre a virágcsokrokat, legyezőket, levélpapirokat és az iskolából is mindig oly szép rajzokat hozott haza, hát Isten neki meg is engedik a tovább tanulást, de azzal a szigorú meghagyással, hogy csakis diletáns módra *szabad* üznie a művészetet. Titokban reszketnek, remegnek, hogy az a leány lelkének fiatal hevével úgy meg találja szeretni a művészetet, hogy semmiféle jó párti nem csábítja őt többé vissza az élet rendes ösvényeire, nem megy férjhez, vén leány marad.

Ezt a családi engedélyt nem oly könnyű megszerezni, mint a mily gyorsan én itt elmondom, heteken, hónapokon, sőt néha éveken át való harczolás, kapaczitálás, alkudozás hozza létre. A mikor aztán végre nagy nehezen mégis meg van ez az engedély, akkor ifjú és leány szent lelkesedéssel, nagy reményekkel, tettszomjason bevonul a művészi jövőjét képviselő szent falak közé, a *szakiskolába* és elkezd dolgozni áhitatosan, odaadással; de csak nagyon ritka esetben találja meg a tanulás által azt, a mit ezek közt a falak között keresett. Ritkán találja meg a szép, a jó, a magasztos után sovárgó lelkének a kellő táplálékot, tettvágyának a kellő működési kört, lelkesedésének méltó tárgyát.

Ritkán találja meg azért, mert a küszöbön már várja őt a régi ellenség és hurkot vet nyakába, hogy átvonszolja őt az obligát tanfolyamokon. Ott várja őt: a sablonos módszer, az elavult nézet, a lélekölő teoria.

A jól ismert lapminták és gipszornamentek hivogatólag integetnek, a vonalzó, háromszög, körző ismét fölajánlják szolgálatukat, az iskolai rendszabály lenyomja az iskolapadba és a tanár kérlelhetlenül ismét ornamenteket rajzoltat vele. Először sikmináták után az ó-, közép- és új-kor valamennyi stilusában komponált motivumokat. Az egyiptomi oszloptetőkön lévő virágkehelytől, a görög meandertől, a barok, ampir és rokoko stilusig mindent. Először csak czeruzával és a mikor ezt már oly jól megtanulta és oly jól rajzolja, hogy nem lehet megkülönböztetni a mintától, akkor szabad ugyanezeket ki is festeni, hogy a színezéssel is megismerkedjék. Csak a második évben szabad gipszornament után

dolgozni és «*árnyékolni*», még jóval azután gipszfejeket rajzolni az *antik* után.

Ezzel oly sokáig gyötrik és kinozzák, hogy a mikor a természet elé ültetik, hát az élő fejet is átstilizálja görög vagy római fejjé. És minthogy évekig szoktatták egy bizonyos technikára, hát szerencsésen elérik azt, hogy a természet után is fából faragott fejet készít. Láttak-e kérem már ilyen rajzokat? Na hát ezt igazán érdekes megnézni. Szomorúan érdekes. Annál valami hajmeresztőbbet nem láttam.

De minthogy a szegény ifjú vagy leány azt hiszi, hogy ez a legegyenesebb útja a művészetnek, hát megadással hagyja nyakán a hurkot és görnyed és tanul, tanul és görnyed csak azon csodálkozván, hogy ilyen unalmas lélekölő dolog a művészet, a melytől ő annyi szépet, jót, annyi gyönyörüséget várt. Csodálkozik, hogy oly nagy a különbség az álmodott boldogság és a megvalósult álom közt.

Csak a magam fajta rebellis természetűek nem nyugosznak bele az ilyen rabszolgai munkába, a mely ily elérhetlen távolságba helyezi az önálló művészi alkotást és oly lehetetlenné teszi a sikert, h nem türelmetlenkednek és végül föllázadnak. Interpellálják a tanárt, kijelentik, hogy ők természet után akarnak dolgozni és követelik, hogy hagyja őket szabadon dolgozni vágyuk és ösztönük szerint.

Ha föllépésük elég erélyes, ki is vívják maguknak az engedélyt és boldogan neki fognak a természet utáni fej- és alakrajzolásnak.

Ha pedig az elmult nézetekben megcsökönyösödött tanárral nem tudnak megegyezni, elvándorolnak más iskolába, esetleg külföldre és keresnek mindaddig, a míg egy olyan iskolát találnak, a hol mindenki szabadon használhatja szárnyait.

Szegény ideálisták! Azt hiszik, hogy most már övék a világ! a siker, a dicsőség. A helyett a legrövidebb időn belül rájönnek, hogy ha egyáltalán még gondolhatnak ilyesmire, először is el kell feledni mind azt, a mit eddig tanultak, mert a tudásuk nem egyéb bemagolt téoriánál, kézügyességük csupa modorosság, a helyett,

hogy a gyakorlat által szerzett és tapasztalat által fejlődött, saját egyéniségéből kivált technika lenne.

A fiatal művésznövendéket még akkor sem hagyja el bátorsága. Kissé szárnyszegetten bár, de neki ül és kezdi ismét előről. Foltozgatja a hiányokat, tanul, görnyed tovább, hogy valamiképen helyre zökkentse a rossz kerékvágásba jutott járművet, ismét lelkesedik, ismét elmerül tanulmányaiba és reá nézve észrevétlenül telik az idő. De e közben a család kezd nyugtalankodni és szép óvatosan mondogatja, hogy hát lelkesedésből és álmodozásból nem lehet megélni és jó volna már valami kis anyagi eredmény után látni.

Ekkor kezdődik az igazi konfliktus.

A tanuló művész belátja, hogy szüleinek igaza van, és minthogy ő maga is érzi eddigi munkásságának meddőségét, azon gondolkozik, hogyan lehetne zöldágra vergődni. De hogy kell bele kezdeni? Mit kell csinálni?

A művészi munkának van százféle értékesítési módozatja, úgy, hogy nagyon kevés fáradsággal, könnyű munkával igen szépen lehet pénzt keresni, de a művésznövendék ezt nem tudja. Őt nem tanították meg arra, hogy tudásával fokozatosan fejlődjék önállósága, alkotási képessége, nem tanították meg arra, hogy ötletei legyenek, és hogy ezeket tetszetős formában érvényesítse.

Az iparművészetről mindig mint valami alantos művészetről hallott beszélni, azért mélyen meg is veti és degradálásnak tartaná, hogy ezt a «*grand art*»-ral fölcserélje. Ha azonban anyagi körülményei mégis rá kényszerítik, hát szégyenpirral mégis csak neki fog és nagy titokban, hogy társai és tanárai meg ne tudják, elkezd iparművészeti tárgyakat gyártani és dekorálni.

Hanem tudása itt is csakhamar cserben hagyja.

Fantáziája annyira el van stilizálva egyptomi, arabs, indus, barok és gótikus ornamentekkel, hogy képtelen egy virágot individuálisan fölfogni, a saját szemével látni, és a saját ízlése és belátása szerint diszítéssé felhasználni. Minden a mit komponál és rajzol görög meanderekhez, kacskaringos akántuszokhoz fog hasonlítni vagy empire és rokoko ízű lesz és mint az utánzat után-

zatának a milliomodik utánzata, érdektelen unalmas, tucatmunka lesz és szépen a nyakán marad. De az idő telik, a szükség sürget. Kenyérkereset után kell nézni.

Mi nálunk a mentőangyal az állam, természetes tehát, hogy ehhez fordul a művésznövendék is és beiratkozik a rajztanító- és tanárképző iskolákba, hogy oklevelet nyervén, állami alkalmazást kapjon.

A tanfolyam négy évből áll, a melynek eredménye fölött szigorú vizsgálat dönt. Zárt helyiségben kell elkészíteni a munkálatokat ú. m.: Alakrajzolás egész élő alakról. Ékítményes rajz, domború mintáról árnyékolással. Iparművészeti rajzolás és tervezés. Építészeti rajzolás, «*az alaktanból szerzett készültség kimutatására*», (mint a hogy a vizsgálati rendszabályok mondják). Ábrázoló geometria és perspektivai föladat rajzbeli megoldása, rövid irásbeli magyarázattal. *Szemléleti perspektiva* szabadkézi rajzban és végül féldomború ékítmény *mintázása*. Szóbeli vizsgát tesznek a következő elméleti tárgyakból: Anatomia, műtörténelem és stiltan, nevelés és oktatástan, planimetria, stereometria, psichologia és logika, magyar nyelv és irodalom.

Ha letették a vizsgát és nem buknak meg, kapnak oklevelet és állami rajztanítói vagy rajztanári állást. A kinek nincs érettségi vizsgája, az a négy évi rajztanulás szerencsés befejeztével csak rajztanítói czímet nyer és az alantos iskolákban kap helyet. A ki azonban érettségi vizsgát tett, az a négy évi szakszerű tanulás után még tovább képezheti magát és akkor *rajztanári* czímet nyer s a felsőbb és szakiskolánál lehet alkalmazva. Ezzel beeveznek a szerény megélhetés nyugodt kikötőjébe és folytatják a *tanítást* oly módon, mint a hogy ők tanultak.

Még egy másik nagy konfliktus a festékkel való küzdelem. Minthogy ez sem ment fokozatosan a többi tanulással, sőt szinérzékét teljesen elrontotta a sok szürke aláfestéssel és a természet helytelen megfigyelésével, a szegény művésznövendék oly borzasztó lelki kinokat áll ki, hogy azt leírni nem lehet. Ha még veszszük azt, hogy itt is a teoriával akarnak rajta segíteni, hát nem lehet csodálni, ha valóságos őrület fogja el a fiatal embert

vagy leányt, ha valamely színt vagy tonust nem talál el. Napokig rágódik a tanárnak egy mondásán és ki nem jön az úgynevezett «*Katzenjammer*»-ből, a melyet különben művészi nyelven még «*Kater*»-nek is neveznek.

Ehhez járul még az is, hogy rendesen igen nagy föladatot tüznek ki magoknak és ezt nem tudják megoldani, mert művészi nevelésük lelki tehetségük fejlődésével sem haladt arányban és így nincs kellő itélő képességük. Ez a nivellálatlan állapot a képesség és a művészi aspirációk közt sokszor igen furcsa helyzeteket hoz létre és komikus jelenetekben nyilvánul.

Elmondok egy párt, a melynek magam voltam tanuja.

A müncheni festő-akadémia mögött a «Siegesthoron» túl kezdődik egy villatelep, a melynek főutczáját a «Schwabinger Landstrasse»-t gyönyörű fasor szegélyezi. Ez a megszokott és kedvencz sétahelye a Münchenben élő művésznövendékeknek.

Egy szép meleg őszi délután magam is ott sétáltam, hogy kipihenjem a napi munka fáradalmait és tele szívjam tüdőmet egy kis terpentin nélküli friss levegővel, a mikor lehorgasztott fővel, dult arczczal látom közeledni egy igen kedves pajtásomat. Annyira el volt merülve sötét gondolataiba, hogy köszönés nélkül akart mellettem elhaladni. Én megállítottam és kérdeztem, hogy mi a baja? Homlokához kapott és sötéten felelé: «Gondolkozom, hogy mi az az ocker». Első perczben nem értettem, hogy mit akar ezzel mondani és néztem, hogy vajjon nem bolondult-e meg. De aztán ő maga kezdte magyarázni, hogy ma délelőtt valami galibája volt az *ocker* színnel, a melyet egy kissé túlbőségben használt, túlsárga lett a fej a mit festett. A korrekturánál a tanár boszusan kérdezte, hogy hát micsoda színt használt? és a mikor ő megmondta, hogy *ockert*, hát a tanár ráförmedt, hogy miért él így vissza az ocker természetével? Hát nem tudja mi az az ocker! Úgy látszik egyáltalán nem tud gondolkodni és azzal dühösen ott hagyta.

Az én szegény piktor barátom pedig délelőtt óta tépelődött, hogy hát micsoda szamár is ő, hogy nem tudja mi az az ocker.

És eltávoztában is mind sóhajtott és szomorúan mondogatta: «ocker, ocker!»

Ez egyike volt a legtragikomikusabb jeleneteknek, a mit valaha láttam.

Barátomból később kitünő festő lett és úgy látszik megtalálta a rejtélyhez a kulcsot, mert festményein nem uralkodik az ocker. Testszíneit szép szürkés tonusokban tartja.

Egy másik alkalommal egy barátnőmet találtam kétségbe esett helyzetben. Kopogásomra senki sem felelvén, benyitottam a műterembe és ott találtam őt egy karszékben ülve a műterem egyik sötét sarkában. Feje kezeire volt hajtva és meg sem mozdult a mikor beléptem. Megijedtem, hogy valami baja van és faggatni kezdtem, de ő nagy mérgesen csak azt felelte: Hagyj békét Katerem van. Ekkor értettem meg az állapotot és munkája után néztem. A szoba közepén állt a festőállvány egy megkezdett csöndélettel, a mely igen szépen frissen volt fölmázolva, de aztán abbahagyva.

A beállított képre még most is emlékszem. Ott állt a nyitott ablaknál. Egy vörös posztóval behúzott íróasztal, régi könyvekkel, halálfejjel, elől egy nyitott írókönyv és íróeszközök. A toll oda volt dobva, mintha épen most hagyta volna félben valaki az irást. A halálfej mellett egy átlátszó üvegvázában viruló orgonacsokor, harmatosan, frissen, mintha éppen akkor hozták volna a kertből. A csöndélet gyönyörüen volt megvilágitva. Rá sütött a nap. A tárgyak hosszú árnyékokat vetettek a kékesvörös posztóra, a melynek színét, meleggé, rikítóvá varázsolta a napsugár. Erről sötét körvonalakban emelkedett a koponya; csak a szemüregekbe lopódzott egy kis fény. A háttér egy kert volt, világos zöld tavaszi fákkal és ragyogó kék ég, a melyben házfedelek és templomtornyok kecses körvonalai vázolódtak lilásszürkés tonusokban.

Elragadtatva néztem magam is ezt a szép látványt és gratuláltam barátnőmnek az érdekes föladathoz, de semmiféle vigasz nem fogott rajta és mind csak azon kesergett, hogy mit ér ha az embernek poetikus gondolatai vannak, ha nem tudja megfesteni. Nem tudtam vele elhitetni, hogy kitünően van elkezdve, mert ő egyre csak azt hajtogatta, hogy érzi hogy nem tudja megcsinálni. A kép nem is lett készen soha. Naplementi, tavaszi atelier-hangulat maradt.

Tudnék még számtalan példát fölhozni, hogy kimutassam mennyi oknélküli küzdelemnek és tépelődésnek teszi ki a fiatal művésznövendéket a rossz nevelés, pedig mily egyszerű volna a töprenkedés helyett kisérletezésre utalni, a teoria helyett praktikus, értékesíthető munkára szoktatni, a helyett, hogy mesterségesen neveljünk martírokat.

Sokan azt mondják, hogy küzdelem nélkül nem ér semmit az élet és hogy a szenvedés nemesíti, evolválja lelkünket. Megengedem. De nem látom át, hogy miért nyomorítsuk el lelki tehetségeinket, a mikor jobb volna épségüket megőrizni. Az épen olyan, mint ha készakarva bénákká, vakokká sanyargatnók magunkat.

Azt találom, gyönyörű látvány egy tökéletes ép, egészséges test, jól kifejlett tagok és mentől fesztelenebbül használjuk őket, annál intenzivebb az egészségnek és erőnek érzete. Ma napság már nagyon sokat adnak a test fejlesztésére, tehetségeinek kiképzésére, épségének megtartására, a gimnásztika és higiéna nagyon okos találmányok.

De bocsánatot kérek, nemcsak testünk van, nemcsak anyagból állunk. Van egy icziny-picziny kis valami, a mi ezt a gépezetet mozgásba is hozza, egy piczinyke kis szikra, a mely ha kialszik, megáll ez a fenomenális gépezet is. Nem gondolják kérem, hogy ez az icziny-picziny kis dolog mégis csak hatalmas valami. Hatalmas óriási mozgató erő, egy darab isten az emberi lélek.

Ennek az emberi léleknek is meg vannak az ő ösztönei, hajlamai, kivánalmai, szükségletei és nagyon szomorú állapot, a mikor ezt bizonyos nihilista lelkű emberek a testi organizmus működésének nevezik.

Igen, az ember lelki hajlamokkal születik. És ezeknek a lelki hajlamoknak minősége képezi az ember morális tőkéjét. Hogy ebből mennyi jutott valakinek, az tisztán a véletlen játéka, a születés titka, vagy valószínűleg valami magasabb törvény következménye. Elég az hozzá, hogy itt van, a miénk, ajándékba kaptuk a mikor a világra jöttünk.

Hogy ez *egészséges, ép, tiszta* maradjon, hogy erőben fejlődjék, ez ép úgy *másoknak* a gondja gyermek korunkban,

mint a hogy másoknak a gondja testünk megvédelmezése és fejlesztése.

Eljön azonban az idő, a mikor úgy az egyikért, mint a másikért magunk veszszük át a felelősséget és magunk vagyunk kötelesek tovább folytatni, a mit szüleink, nevelőink és tanítóink megkezdettek. És ha már most azt mondom, hogy ettől a kezdettől, ettől az alaptól függ a folytatás, a tovább fejlesztés, azt hiszem nem állítok helytelent. A leghatalmasabb lelki tulajdonságok egyike — mint a hogy igyekeztem bebizonyítani — mindenesetre a művészet utáni vágy és a műérzék.

Hogy ez el ne csenevészszen, beteges, életképtelen ne legyen, hogy gyarapodjék, fejlődjék, erre legyen gondjuk a szülőknek és nevelőknek. Üljenek össze a pedagogusok, beszéljék, vitassák meg a kérdést; gondolja, forgassa meg mindenki, hogyan kellene, hogyan lehetne elérni, hogy művészi nevelésünk teljesen átalakuljon, teljesen reformálódjék, még pedig oly formán, hogy a mikor eljön az idő, hogy lelki énünknek birtokába jutunk és magunk veszszük át a vezetést, ép egészséges talajra építhessünk és ne kelljen időnket és erőnket azzal vesztegetnünk, hogy előbb fölismerjük, aztán helyrehuzgáljuk — ha lehet — a rajtunk elkövetett hibát.

Ne féljenek kérem, nem volna *több* festő, több szobrász, mint van ma, nem szaporodnék a művészi proletárizmus. Ellenkezőleg mindenki korán rájönne arra, hogy mennyit várhat önmagától és jól kifejlett itélőképességénél fogva, nem merülne el meddő munkásságban, reménytelen várásban, sötét kétségbeesésben és késő megbánásban, hanem józan belátással fogna olyan munkához, a melyet inkább elbir.

Művészeink, igazi, valódi nagy qualitású művészeink szaporodnának és a kontárkodás óriásilag apadna. Lenne műértő közönségünk, lennének művelt kritikusaink, lenne művészi atmoszféránk, művészi környezetünk és akkor lenne majd nagy, nemzeti művészetünk is.

Budapest. *Br. Huszár Ilona.*

TREFORT ÉS A NŐNEVELÉS.

(Befejező közlemény.)

A tanítónőképzés halad, fejlődik ezalatt: az ország több vidéki városában lelkes tanítónők vezetése, igazgatása mellett tanítónőképzők keletkeznek, sőt már 1872-ben megalakul a polgári iskolai tanitónőképző, mivel a polgári leányiskolákban tanítónőkre van szükség.

Leányaink seregestől tódulnak ez intézetekbe; a tanulnivágyás általánosabbá lesz; a verseny lassanként ideálisabb mederbe terelődik; a komolyabb törekvésüek, a hivatottabbak lépnek előtérbe; az ország különböző részeiben alkalmazott elemi és polgári isk. tanítónők szorgalommal, lélekkel dolgoznak és szép eredményeket érnek el. Az érdeklődés mind nagyobb és nagyobb arányokat ölt. Fogy az előitélet, növekszik a bizalom és általánosabbá lesz a felfogás, hogy a leányok leghivatottabb *nevelői* a *nők*.

A gyakorlati irány, a mi Trefort miniszter közoktatási politikáját általában jellemzi, kifejezésre jut ez intézetek szellemében is és jótékonyan enyhíti az elméleti tárgyak túltengését. A tanítónőképző intézetek ipartanfolyamokkal bővülnek. Trefort tanítónőket küld ki az ország különböző részeibe, hogy a házi iparczikkek készítését a nép gyermekétől eltanulják és a tanítónő-jelölteknek továbbítsák, hogy ezek ismét esetleg az ország más részében a helyi körülményekhez alkalmazkodva, házi iparczikkek készítését honosítsák meg, hozzák forgalomba és igy a nép jövedelemforrását emeljék. Hasonló czélból történnek kiküldetések külföldre is.

Trefort ez irányú törekvését teljes lélekkel magáévá teszi Zirzen Janka, a ki Trefort egész minisztersége alatt a polg. isk. tanítónőképző élén áll és egyéniségének teljes erejével dolgozik a Trefort szellemében.

Sokan vagyunk, a kik nagyon jól emlékezünk, milyen buzgalommal, ambiczióval tanultuk a szakajtó-, gyékény-fonást, a szalma-fonásnak különböző nemeit, a kosárkötést és sok sok egyéb dolgot, a mit most már az ipariskolák fejlesztenek tovább szakszerűen, czéltudatosabban.

A többféle irányban való kisérletezés t. i. bizonyos tekintetben megakadályozta ez intézetek nyugodtabb fejlődését; de ezt csak most látjuk visszatekintőleg. Akkor olyan természetes volt ez, mert hiszen nagy czélok szolgálatában állott: *a társadalom ujjászervezése, a nemzeti állam megerősitése, a nép vagyonosságának előmozdítása* czéljából történt.

Egy másik áramlat, a melyet ugyancsak a gyakorlati élet diktált, s melyet nem lehetett figyelmen kívül hagyni, szintén átalakítólag hatott ez intézetekre. A *nevelőnő kérdés* volt ez.

Az átalakult társadalom lassankint *magyar nevelőnőket* követelt, olyanokat, a kik kiállják a versenyt műveltség tekintetében a külföldi erőkkel s a kik magyar szellemben: érzelemben, erkölcsben neveljék a mi leányainkat. A társadalom követelése nem volt arányban az eddig elért eredményekkel. A társadalom e jogos, kivánatos, örvendetes követelését Trefort összhangzásba óhajtja hozni a tanitónőképzéssel. Tevékeny szellemét régen foglalkoztatja a gondolat, hogy magyar nevelőnőkre szükségünk van. Magyar szivét, lelkét régen bántja, nyugtalanitja a gondolat, hogy előkelőbb leányainkat olyan szellemű nők nevelik, a kiknek a haza földje, nyelve idegen, a kik nem érthetik meg, hogy az anyaföldhöz «minden szent nevet egy ezredév csatol!»

Milyen magas szárnyalású idealizmusról, milyen mélyen gyökerező gyakorlati érzékről tanuskodnak azok a sorok, melyeket ekkor a nevelőnőképzés ügyében Zirzen Jankához intéz:

«Mi azt kivánjuk, — mondja — hogy a magyar nőben meglegyen az a közszellem, melytől áthatva azonosítsa magát az ország lételével, felvirágzásával; ne akarjon egyéb lenni, de követve az angol vagy franczia nők példáját: ő *magyar nő akarjon maradni.* Ne tartson bon tonnak mindent lenézni, a mi nem párizsi vagy legalább is nem bécsi s mivel a *magyar ipar jövője épen a*

nők kezében fekszik, ne tanusítson kicsinylést vagy épen idegenkedést a magyar kéz s a magyar ipar készítményei iránt a külföldi divat előnyére.»

«Nincs más ellenszer, mint a magyar leányok nevelését magyar nevelőnők kezébe adni.»

Magyar nevelőnők képzése, ez hát a jelszó! Olyan magyar nevelőnőre van szükség, a ki nemzeti és általános műveltsége mellett németül, francziául jól beszél — nem hortobágyi accentussal — esetleg angolul is; a kinek a zenében, rajzban jártassága van, a kinek magaviselete ladylike magyar szellemben. Nagy és sokoldalú követelés! Megvalósítása úgyszólván lehetetlen. Akadtak, akadnak e téren, a kik ez ideált megközelítik, a kik szerencsés családi körülményeiknél fogva gyermekkoruktól ez irányban fejlődhettek, de az átlagra ezt a mértéket alkalmazni merész kívánság.

És mégis, nem lehetünk elég hálásak, hogy e követelés megtörtént. Nagy hatással volt ez minden irányban. A magyar anyákat a nemzeti szellem ellen elkövetett mulasztásukra, vétkükre emlékeztette; a tanítással, neveléssel foglalkozókat, a tanítónő, nevelőnő-jelölteket pedig minden irányú önképzésre sarkalta. Nagyon jól emlékezem erre az időre, milyen nemes vágyódások érlelődtek meg lelkünkben, hogy európai szinvonalon álló művelt magyar nőkké lehessünk. Mennyit terveztünk, hogy a mint jövendőbeli munkánk után megtakaríthatunk valamit, azonnal külföldre megyünk, hogy a nyelveket elsajátíthassuk, hogy művelődjünk. Ezt bámulom legjobban Trefort egyéniségében, hogy ilyen közvetetlen hatással tudott lenni az egyesekre, a kicsikre is. Elérhetetlen magasban éreztük magunk felett és mégis mintha mindig rajtunk lett volna a tekintete! Forrongásba, mozgásba tudta hozni az egész társadalmat. Különös izgató, ható erő volt, nyughatatlan, követelő, fáradhatatlan.

Jól tudjuk, hogy a nevelőnőkérdés teljes sikerének útját állta és állja az a gyakorlati körülmény is, hogy a neveléssel foglalkozó nő jövőjét ezen a nehéz, önzetlen, egész embert követelő pályán biztosítva nem látja. Ennek megoldása a jövő kérdése és a társadalom kötelessége.

De a társadalmi viszonyok örvendetes változásai természetszerüleg befolynak, átalakítólag hatnak a nevelőnőkérdésre. — Ma már — Istennek hála! — természetes, magától értetődő dolog, másként nem is lehetséges — hogy minden művelt magyar leány, a társadalom bármely osztályához tartozzék is, *nemzeti műveltségben*, nevelésben részesüljön. Ezt pedig idegen nevelőnőktől el nem sajátíthatja. Leányaink tehát az idegen nevelőnőknek ki nem szolgáltathatók. Őrt áll a kor szelleme és nemzeti műveltséget, magyar tanítóerőt követel. És úgy reméljük, hogy ez a törekvés mindig nagyobb és nagyobb arányokat fog ölteni és akkor is mindig hálával fogunk gondolni az úttörők munkájára. A magyar tanítónőnek e téren missiója van!

Nekünk nem szabad a művelt nyugattól elszakadni, nem szabad az összekötő kapcsot, az idegen nyelvek tudását kicsinylenünk. Nekünk tanulnunk kell az idegen nyelveket épen azért, hogy a művelt nyugathoz hozzá tartozhassunk, hogy vele érintkezhessünk, hogy tőle tanulhassunk. Igy kivánta Trefort is és ő előtte, ő utána legjobbjaink mind így óhajtották, így akarják. De nekünk nem szabad megfeledkeznünk arról sem — és épen művelt osztályainknak nem — hogy «idegen nyelveket tudni szép, de a hazait lehetőleg művelni *kötelesség!*» És sajnos, ennek hangoztatása még mindig nem felesleges nálunk!

A nemzeti szellemben összhangzatosan művelt magyar nő! Ennek a czélnak a kitüzése teremti meg, hozza létre Budapesten az első *felsőbb leányiskolát*, Trefort egyik legszükségesebb, életrevaló alkotását. Tulajdonképen a fejlődő társadalom szelleme is követeli, de elmondhatjuk, hogy a társadalom e kivánságát mintegy Trefort szuggerálja, fejleszti, ápolja, gondozza. Mennyit kellett neki a felsőbb leányiskola érdekében épen magával a társadalommal küzdeni, harczolni. A társadalommal, mely óhajtja ugyan az újítást és mégis megnehezíti annak létrejöttét, fél tőle. Mennyi kicsinyes magatartást, közönyt, előitéletet kellett leküzdenie, mennyi anyagi és szellemi akadályt megsemmisítenie. A megszokás makacs, erős ellenség, legyőzése sok szellemi, erkölcsi erőt követel. Trefort érezte, hogy korszakot alkotó munkát vé-

gez, hogy a jövő nemzedékért dolgozik, érezte, hogy nemzeti missiót teljesít.

«A mi társadalmunk általában nagy beteg — mondja — főbetegsége a frivolitás és a pazarlás. E bajon nem fogunk másként segíteni — itt nem használnak semmiféle törvényes proviziók — *csak épen a nőknek kellő oktatása és nevelése által.* Számtalan család megy tönkre Magyarországon a nők fényüzése miatt, azon gonosz rongy luxus megmérgezi az egész női szépséget. Ennek nincsen más antidotuma, mint a *komoly oktatás, a nők iskoláztatása.*»

1875-ben megalakítja az első felsőbb leányiskolát, majd az Andrássy-úti (jelenleg Erzsébet-nőiskola) polgári iskolai tanítónőképző gyakorló iskoláját internátussal összekötött felsőbb leányiskolává fejleszti és az ország több vidéki városában hasonló felsőbb leányiskolákat alapít, leginkább női vezetéssel.

Nevelő intézeteket óhajt, a hol *neveljék* a mi leányainkat, százszor és százszor hangoztatja ezt. «Ha százszor elmondatik az igazság, végtére elhiszik az emberek» — azt reméli. Azt hiszem nincs magyar tanítónő, a ki a vele való érintkezés közben ezt a kívánságát ne hallotta volna: *Neveljék a mi leányainkat.* Ápolják, gondozzák a szivüket, a lelküket. Részemről feledhetetlen emlékként őrzöm, a mikor 1887 őszén tisztelegtem nála, hogy hálás köszönetet mondjak az angol nyelv megtanulása végett engedélyezett szabadságért s ő e szavakkal vett búcsut, mintha azt óhajtotta volna tőlem viszonzásképen: «*Neveljék a mi leányainkat.*»

Végrendeletként cseng fülembe a kedves aggastyán ez igéje, lélekben sokszor visszaszállok hozzá és erőt merítek belőle. A tanítással foglalkozó egyén legnehezebb, legnemesebb munkája, legszebb jutalma, *ha nevelni tud.*

A gyakorlati, a nemzeti irányt sohasem téveszti szem elől ez intézetek fejlesztésében.

1884-ben ezt írja Berecz Antalnak, a budapesti felsőbb leányiskola igazgatójának:

«A leányok sokat tanulnak, egyet azonban nem tanulnak meg, egy tudományt, melyre az életben nagy szükségük volna, azt

nem viszik magukkal az iskolából az életbe: *az értelmet és érzéket az ország gazdasági állapota iránt*, a mi minden egyes család gazdasági és financziális állapotával szoros összeköttetésben áll, s minden egyes család boldogsága egyik feltételét képezi. A leányok nem tudják, hogy keletkezik mindaz, mit ők élveznek, s az apák, vagy férjek nagy bajjal szereznek. Nem tudják, mily viszonyban áll a mezei gazdaság az iparral és kereskedelemmel, mily jelentősége van annak, kül- vagy belföldi készítményeket fogyasztanak-e s innen az előítéletek a honi készítmény s a szenvedélyes előszeretet minden iránt, a mi künn készül. A nők fantáziája ez irányban el van rontva, oly betegség, a mely az országot kiskorúságra kárhoztatja közgazdaságilag és pénzügyileg tönkre teszi.»

Vajjon meg lehetünk-e e téren a haladással elégedve, vajjon a gazdaságtan tanítása a felsőbb leányiskolákban meghozta-e a kivánt eredményt? Csak felkiáltással, csak kérdéssel felelhetünk. Oh bár meg lehetnénk elégedve! Mikor, mikor jön el az a boldog idő! Pedig ez igazán a nőktől függ.

Egészséges fantázia! Főeszközei a gyakorlati érzék ébrentartása és a lélek idealismusának valódi remek műveken való felépítése. «A művészet közgazdasági tekintetben is nagy tényező, de a művészet, különösen a képzőművészet nemesíti a fantáziát valamint az izlést s befolyásolja az ember hangulatát és magatartását.» «Én meg vagyok győződve — mondja Trefort — hogy az oly nő, ki Raphael műveit élvezni képes, piszkos regényeket undorral vissza fog utasítani magától.» Mi is így vagyunk meggyőződve.

Trefort a nőnek is alkalmat ad, hogy az iparral szoros kapcsolatban levő iparművészet és önálló művészet terén a produktiv alkotáshoz szükséges ismereteket megszerezhesse, az általa alapított országos magyar kir. minta-rajziskolában, a zeneakadémiában neki is helyet biztosít. Szükségessé teszi ezt az a körülmény is, hogy az úgynevezett «nőkérdés», a nőnek önálló munkássá, munkaerővé való nevelése lassanként nálunk is felüti a fejét, aktualissá lesz, létrejön természetszerűen, megteremti a folyton haladó, művelődő társadalom a maga sokoldalú kivánságaival. Trefort nem zárkózik el e kérdés elől s bár — mint mondja — «nem jó a társadalomban

összezavarni a szerepeket», azon van, hogy a nők munkakörét szélesbítse, tágítsa.

Elérkezettnek látja erre az időt, mert élete végén maga előtt látta a kialakuló félben levő *magyar társadalmat*. Nálunk ezt — mondhatnám — mesterséges módon alakították, a nemzet jobbjainak akarata hozta létre s a magyar állameszme szentesítette. Nem egészséges, nem természetes az ilyen fejlődés, kevés önállóságra, kiskorúságra vall. Más szerencsésebb, nagyobb, boldogabb viszonyok között fejlődő, nemzeti érzésben egységesebb, erős nemzeteknél megforditva szokott lenni. Ott a társadalom a maga hatalmával eszméket termel, megvalósításuk érdekében versenyt fejt ki, közvéleményt teremt, intézményeket fejleszt és nem vár mindent az államtól, csupán elismerést és esetleg ellenőrzést.

Nálunk a társadalom még az állam munkájával szemben is meglehetősen passiv volt, de hát nekünk nem is igen volt társadalmunk. Egy áldásos mozgalomról azonban, mely a nőnevelés érdekében történt és mely a magyar nők művelődési vágya mellett bizonyít, meg kell emlékeznem. Már 1867-ben Veres Pálné felhivással fordul a magyar nőkhöz, hogy egyesületi úton, a saját erejökből törekedjenek a hazai nőnevelést kezdetleges állapotából magasabb szinvonalra emelni. Ki merte volna reményleni akkor, hogy e szerény kezdetből az Országos Nőképző Egyesület nagyszabású intézménye fog kifejlődni! Trefort miniszter örömmel nyújt segítséget, pártfogást; örül, hogy a nők a saját érdekükben tenni kezdenek, örül, hogy a társadalom megmozdúl.

Nincs társadalmi kérdés, a mit fel ne karolna, a mi őt élénken, bensően ne érdekelné. A nők munkáját a jótékonyság terén, az egyesületi életben elismeri, nagyrabecsüli, előmozdítja. Minden nemes törekvéshez készségesen nyújt kezet, anyagi és erkölcsi támogatást. A nők szellemi munkáját figyelemmel kiséri, méltányolja és midőn 1879-ben az első tanítónőképző fennálása 10-ik évét ünnepli, lelkes örömmel támogatja az intézet tanítói testületének azt a tervét, hogy nők számára nőkérdéssel, nőneveléssel foglalkozó, a magyar nő, a magyar tanítónő érdekeit előmozdító folyóiratot alapít. Az ő magas, emelkedett szempontú itéletének,

az ő nemes áldozatkészségének tulajdonítható, köszönhető, hogy a «Nemzeti Nőnevelés» című folyóirat létre jöhetett. Hézagot pótló intézmény különösen a magyar tanítónő munkakörében.

A magyar tanítónőnek igaz, benső jó barátja volt. Mindig örült, ha sorsán könnyíthetett, ha hatáskörét szélesbíthette, tekintélyét a társadalomban emelhette. A «Mária Dorothea Egyesület» megalakulását is ilyen szellemben üdvözölte és sok szép reményt fűzött munkásságához.

Valóban neki oroszlánrésze van abban, hogy a magyar társadalom ható erővé lett, hogy a magyar nő a saját ügyével foglalkozik, az ország érdekeivel jobban összeforr, hogy dolgozni tud és akar, hogy a jelen a multtal szemben oly óriási haladást mutat.

Itt vagyunk a *jelennél!* Az a nemzedék küzd, fárad, dolgozik körülöttünk, ahhoz a nemzedékhez tartozunk, melyről Trefort, mint a jövő reményeiről beszélt, melyért annyi hittel küzdött, fáradott, melyet oly mély, igaz, benső hálára kötelezett.

A Trefort örökébe müveltségben, kiváló erők, hivatott, nagy szellemek léptek, gróf Csáky Albin, báró Eötvös Loránd, dr. Wlassics Gyula, a kik biztos kézzel kormányozták és kormányozzák a nőnevelés hajóját előre a fejlődés nagy oczeánján! A magyar nő, a magyar tanítónő, míg egyrészt örök hálával fordul a *multban* Trefort nemes egyénisége felé, másrészt reménnyel telve nézi a *jövőt.*

E reményét a jelenből meríti. Közoktatásunk jelenlegi bölcs vezére, a nőnevelés nagy fontosságát teljes mértékben átérzi, és a magyar nőnek alkalmat ad arra, hogy tehetségének megfelelőleg érvényesülhessen. Megnyitja előtte a legfelsőbb tudomány ajtaját is, hogy a nemzeti munkában mennél intenzivebben résztvehessen. Hit és remény van a lelkében, hogy a magyar nő a tudomány szentelt falai közé is elviszi lelkének idealizmusát, női egyéniségének erejét.

Álljunk meg e gondolatnál. A *mult* előkészítette a jelent. Trefort nem dolgozott, nem fáradott hiába! Áldás, ezer áldás legyen nemes emlékezetén! A *mult* elvezetett a *jelen*hez:

«— — — s a *folytatás* előttünk,
A messze czél és a *jövő* miénk!
Mi nem látjuk, mi útközben kidőlünk
Azt víve csak jutalmul, hogy *hivénk!*
Nehéz vihar s vesztére szánt csapásban
Nyeré e nép jövője zálogát!
Van a miben megtartatik csodásan,
Ha rá a sors új szenvedést bocsát,
Van e földnek egy bűbájos folyamja,
Mely forrón s titkos mélységből ered,
Meg nem rendül, míg ezt harsogni hallja,
Ez a hű, forró *hazaszeretet!*»

Budapest. *Berta Ilona.*

A KHINAI NŐKRŐL.

Sötét czédrusok árnyában pihenő őseitől láttam visszatérni a szép uri leányt. Kisérete ott várta a családi temetkező hely rácsos kapuja előtt, a hordószékkel. A kapuban megállt, körültekintett a végtelen alföldön, a melynek most zöldülő buzavetéseire a lehanyatló izzó nap utolsó sugarait vetette. Távolról a nagy város moraja hangzott, egyébként nem zavarta a végtelen nyugalmas csendet semmi. Karaván om előre haladt s csak hű katonám kisért gyalogos utamon. Megálltam bámulni a bájos jelenséget, ő nem láthatott a Nap miatt, a mely épen mögöttem tért nyugovóra, különben bizonyára rögtön hordó-székébe szállt volna.

Igy azonban körül nézett s elmélázott a közeli város krenellált falai fölé emelkedő alkony-párán, vagy tán a zöldülő buzavetések közt szanaszét elszórt síremlékeken, avagy talán a messze-messze, mint halvány lehelet feltünő Sanhszi-hegyek egyhangú szilhuettjét nézegette, a melyeket bizonyára sohasem látott közelebbről. Elnyomoritott, kis ló-patához hasonló lábával nem birt sokáig egy helyben állani, hanem folyton ide-oda ingott, bő ujju ruhájából alig kivillanó hófehér, parányi kezével egyensulyozva magát. Koromfekete, aczélfényü haján a napsugarak ragyogóan törtek meg, arczát nem homályosította semmi dísz, mert hisz haja rendkivül egyszerüen, simán volt feltüzve s benne két égő-piros természetes virág volt az egyszerű, de annál szebb dísz.

Gyönyörüen himzett aczélkék-selyem talárja térdig ért, azon túl bokáig érő, rendkivül bő nadrágja látszott ki, szintén pompás himzésekkel tele. Karján vékony ezüst karperecz, semmi egyéb ékszer rajta.

Sugár-magas, gyönyörüen telt termete, finom arcza, eléggé határozott és arányos orra azonnal elárulta az éjszak-khinait, a ki

mindig sokkal jobban megfelel a mi izlésünknek, mint a dél-khinai, a kinek jobban kiülő arczcsontjai, nyeregtelen, tömpe és széles orra, parányi szemei nekünk nagyon kellemetlenek.

De nagyon is el találtam bámulni az exotikus, de rendkívül bájos jelenségen, hisz oly ritkán láthat ilyen uri leányt az idegen, gyűlölt európai szem! Még maguk a khinaiak is csak ritkán láthatják a nőket, hát még az utált európaiak elől hogy elrejtik őket!

Katonám rezzentett fel, valami hamis megjegyzést téve, a mit ugyan nem értettem meg, de jó indulatú mosolyából, kacsintó szemhunyorításából kivettem. Megkérdeztem, hogy uri leány-e ez?

— Igen, ez nagyuri leány, látszik a pompás ruháján, meg a szép hordozó-széken.

— De hát hogy kerül ez ide egyedül? A mint tudom, a lányok nem vesznek részt az ősök tiszteletére végzett áldozatokban.

— Nincs egyedül, a másik hordó-szék, ott a bokor mögött, valószínüleg az anyjáé, a ki nélkül nem szoktak a leányok kimenni.

— Várjuk meg míg elindulnak — mondám — addig legyünk csendben, szeretném az anyját is látni.

Végre megjelent az öreg asszony is. Néhány kertészlegény gereblyével, nagy szalmakalappal jött utána, nagy gazcsomót hozva, a melyet ketten egy bambuszrudra függesztve azonnal elvittek a város felé. Úgy látszik a sirkertet tisztogatták. Az öreg asszonyon sötétkék, egyszerű selyemruha volt, valamivel határozottabban járt, mint leánya, kissé el volt bízva s hangosan osztogatta parancsait. Aztán lányával váltott néhány szót s beültek hordó-székeikbe, mire a székhordók ügető lépésben indultak meg a város felé . . .

Este a nagy alföldi városban a polgármesterhez voltam hivatalos vacsorára. Régebben Tien-csinben volt hivatalnok s így ismerte az európai szokásokat, sőt nagy örömömre elég jól beszélt angolul. Ő is büszke levén erre a tudományára, de meg örült is talán, hogy újra lát európait, sokkal melegebben fogadott és sokkal közlékenyebb volt, mint rendesen a khinai hivatalnokok szoktak lenni. Előhoztam neki, a magammal hozott európai szivarok füstje mellett, az este látott jelenetet. Érdekkel pillantott rám,

mert a sirhely helyének magyarázata után tudta, hogy kinek az özvegye és leánya volt a két nő. Igy aztán a khinai nőkre fordult a társalgás. Az ugyancsak magammal hozott whisky annyira megoldotta a jó bácsi nyelvét (milyen gonoszok vagyunk mi európaiak!), hogy karon fogott s megmutatta a lakását és kertjeit s a nők lakosztályát.

A több udvarból álló hivatalos helyiségeken túl volt a saját lakása, a mely több egyszerű teremből állott, azok közt az elfogadó szoba nagy perzsa-szőnyege tünt fel, meg egy csarnokszerű helyiség, a hol a csarnok közepét az öreg úr büszkesége, egy gyönyörű ősrégi bronz edény foglalta el. Apró kis helyiségeken, verandákon át jutottunk a kertbe. A míg a termek mindenütt szép függőlámpákkal és lampionokkal voltak kivilágítva, addig a legbelső kertben csak a hold ezüstfénye világított s e mellett még fantasztikusabbaknak tűntek fel a mesterséges sziklák, a rendetlenül elszórt kis filagóriák, a vízi növényekkel telt medenczék. A kertre pillantva, megmutatta házigazdám a női lakosztályt, a mely gyönyörű, faragott farácsos veranda által körülvett, nagy cserepes épület. Közelebb menni még a whisky daczára sem volt szabad. Megmagyarázta azonban, hogy a ház négy szobát tartalmaz s mindegyiknek a verandára szolgáló fala csak farács, a mely papirossal van beragasztva, (ilyen minden khinai ház) de belül nagyon szépen fel van díszítve, selyem-hímzésekkel.

Kaptam is tőle emlékül egy szép selyemhímzést, valami terítőfélét. Vékony, piros selyemből volt, aranynyal és selyemmel hímezve, meglehetős egyszerüen, de ízlésesen. Ezeket a himzéseket minden nő tudja készíteni, de még a férfiak is foglalkoznak vele. Egészen egyszerű parasztasszonyokat láttam hímzéssel foglalkozni: maga rajzolta a mintát és sodratlan, hajszálvékony selyemszálak kis kötegeivel hímezte ki. (Ha jól tudom az európai nők hímző-selyme sincs egészen összesodorva, de még szebb volna a hímzés, ha a szálak egyáltalában semmit sem volnának sodorva.) Bámulatos színérzékkel, igazán finoman rajzolt dolgokat hímeznek s fantáziájuk elismerést érdemel. A virág — természetesen és stilizálva — az ornamentek, különösen pedig a fonásdíszek, a

sárkány mindenféle alakjában, de azután állatok és emberek, sőt tájképek és épületrészletek a legfőbb motivumaik. Különösen fényes tollú fáczánhoz hasonló madarakat, lepkéket, stilizált felhőket és komplikált fonásmintákat szeretnek nagyon alkalmazni. A sárkány rajzához az ő hitük és fantáziájuk kell, mi nem tudunk olyan sárkány-szörnyetegeket elképzelni és rajzolni. XIV. Lajos küldött a khinai császárnak néhány ajándékot, azok között egy sárkányos bronz vázát, de bizony a khinaiak azt mondják rá, hogy azok nem sárkányok, hanem «esőkukaczok!»

A polgármestertől szivélyes bucsút véve, a vendéglőbe tértem vissza s ott még szolgámmal jó ideig elbeszélgettem a khinai nőkről. A vendéglő előtt állt egy hatalmas kőből készült diadalkapu, gyönyörű architekturájú épitmény, a melynek szerkezetét még az este behatóan megtekintettem. Erről mesélt különösen a szolgám, mert a míg az épitmény architekturáját tanulmányoztam, addig ő elolvasta a mohosodó irásokat a kőtáblákon. A kaput egy özvegy asszony emlékére állították fel, a ki fiatalon vesztette férjét s nem ment többé férjhez, hanem minden gondját két szép fiának nevelésére fordította, a kik kitünő hivatalnokok, erényes és tudós emberek lettek. Az özvegy azonban sohasem szünt meg férje után bánkódni, visszautasított minden kérőt és mikor a fiukat szárnyra bocsátotta, akkor sírba vitte őt a sok évi bánat és szenvedés.

Az ilyen erényes özvegyeket nagyon nagyra becsülik a khinaiak s igen sok emlékkaput állítanak tiszteletükre.

A férjével különben a khinai nő majdnem mindenét veszti, mert rendesen képtelen egyedül megkeresni kenyerét s rokonainak irgalmára szorul. Azért gyakran megtörténik, hogy a nő férjének halála után öngyilkos lesz.

Mandsu-ország erdeiben utazva egyszer megható jelenetnek voltam tanuja. Az erdő szélén, az út mellett, a fán kis kalit függött, benne egy levágott emberi fő. Rabló volt a szerencsétlen s az ilyeneknek levágott fejét elrettentő példa gyanánt ki szokták aggatni az utak mellé. A fa alatt ült a lefejezett rabló neje tépett rongyokban, fiatal arczát egészen tönkre tette a sírás, hangos jaj-

veszékelése messziről hallható volt már. A katonák vigasztalták, enni és inni akartak neki adni, de nem fogadta el, úgy látszik éhséggel akarta magát elemészteni, mert már három napja étlen-szomjan ül éjjel-nappal a rettenetes diszű fa alatt. Talán majd valami vadállat megkönyörül rajta . . .

A női hűségnek még egy szép példáját láttam Dél-Khinában.

Kis vitorlás hajóval jártam a Jang-cze-kiang egyik mellékfolyóján. Épen olyan csatornába fordultunk be, a melyen keresztben fujt a szél, ugyancsak vigyázni kellett hát embereinknek, hogy a hajót a szélfelőli parton tartsák, mert ha átver bennünket a szél a tulsó partra, úgy beleragadunk az iszapba, hogy meg nem mozdulhatunk, a míg a szél tart. Két vontató huzta hajómat a parton, három másik matróz pedig evezővel, kormánynyal és csáklyával igyekezett azt a part alatt tartani. Előttünk járt egy másik járómű, megrakva hasábfával s nem volt rajta más, mint egy férfi, egy nő és egy kis fiu. A fiut ekkor kiküldték vontató kötéllel, a férfi kormányzott, az asszonynak meg az volt a feladata, hogy csáklyával elnyomja a hajót a parttól.

A fiu nehezen huzott, az asszony még nehezebben csáklyázott. Hisz elnyomorított lábával erőt sem birt kifejteni. Hogyan birta volna az a két gyenge teremtés azt a megterhelt hajót rendesen vezetni, mikor az én üres házhajóm öt markos ficzkónak adott kemény munkát.

Persze az asszony végre is belefáradva, elejtette a csáklyát, a mire a hajó egy fűzfatörzsnél megmozdíthatatlanul fennakadt.

Dühbe gurult erre a hajó ura, kapott egy hasábfát és azzal alaposan eltángála a feleségét. A gyerek az anyjáért a parton sikoltozott, az asszony fájdalmában a padlón hempergett, a férfi pedig káromkodott, mint a jégeső.

Érthő, hogy ennek a jelenetnek láttára a hajót azonnal ellereszttettem, mire a szél átcsapta azt épen a fennakadt bárka mellé s kapva sétabotomat, átugortam a fedélzetre s nem egészen barátságos indulattal közeledtem a durva férfi felé.

Ez persze európait látva hajójára rontani, megrémült, eldobta a hasábfát és kiugrott a partra. De a part sikos volt, meg-

csuszott s derékig belepottyant a vízbe, de mégis elmenekült. Visszatérve, barátságosan közeledtem a nőhöz, hogy néhány pénzdarabbal megvigasztaljam, de ugyan nagyot néztem! Úgy rohant nekem, mint valami furia, szidott idegen ördögnek s ki tudja még mi mindennek nem, hogy hogyan mertem az urát megtámadni! Még egy hasáb fát is felkapott, hogy boszút álljon az uráért. Csak mikor jól kikiabálta magát, akkor futott le a hajó fenekébe, hozott fel egy csomó száraz ruhát, aztán szaladt az ura után...

Bizony a nőkre nézve Khinában nagy szerencsétlenség, ha durva férjük akad, mert sokkal inkább a hatalmában vannak, mint Európában. Különösen rossz dolga van az asszonynak akkor ha nincs fia s az apa örökbe fogadni kénytelen, hogy legyen a ki halála után az emlékét fentartsa.

Vannak azonban Khinában is papucshősök, sőt kávékompániak (tea mellett) és még anyósok is. Egy ilyen szörnyű anyósféle khinai császárné is, a ki már több törvényes császárt eltett láb alól, hogy feltétlen uralmát fentartsa.

A khinai nők pletykálkodásának van törvényes büntetése is: valami légycsapó-félével hivatalból nagyot ütnek a szájára annak, a ki pletykával másnak ártott. A rossz nyelvek azt mondják, hogy azért szeretik a khinaiak a nők lábát eltorzítani, hogy ne tudjanak sokat járni-kelni s így az otthonmaradásra legyenek utalva. Ez azonban természetesen csak ráfogás, mert ez a lábnyomorítás ősrégi khinai szokás, olyan mint nálunk a fűző s egy cseppet sem ártalmasabb. Legalább annak a szép nőnek, ott a sírkert kapujában azt árulta el a termete, hogy a lábcsonkintás nem olyan veszedelmes, noha a mi felfogásunk szerint rút. Sohasem felejtem el hajlékony, imbolygó járását, gyönyörű éjfekete haját, a melyből kihullott az azalea-virág, mikor beszállt palankinjába. Még most is őrzöm az egyik vázlatkönyvemben ezt a szép kis égőpiros virágot... *Cholnoky Jenő.*

A MAGYAR JELLEM FEJLESZTÉSE HAJDAN ÉS MOST.*

A magyarból, ázsiai eredete daczára, mindenkor hiányzott az ázsiai népeket jellemző vágy, inkább valótlant mint valót állítani. Nyilt, őszinte volt és becsületes; szava neki szent, fölért olyik más nemzetbeli ember ünnepélyes esküjével, asszonynépét tisztelte, becsülte akár csak a szeme fényét.

Igaz, csak cselédjének nevezte, nem illette istennői nevekkel, nem teremtette meg nője számára a külföldi nemzetek közt divó madonnakultuszt, de magyar földön, magyar asszony soha az igavonó barom szerepét nem volt kénytelen végigjátszani, özvegyéről, árvájáról a magyar ember törvényében mindenkor gondoskodott.

Barátnak igaz, jó barát volt; ellenségnek nyílt, őszinte ellenség, a ki soha orozva senkit meg nem támadott, a ki még a szemben megtámadott ellenséget is kiáltással figyelmeztette, hogy jön és támad; a ki oly loyálisan szolgálta az ügyet, a melyhez szegődött, hogy érette meghalva, tán csak az az egy fájdalom gyötörte, hogy az ügyének *csak egy* életet áldozhat, mert többje nincs.

Egyszóval a magyar jellem a tökélyt igen megközelítette. Méltán kérdezhetjük azonban, hogy történt, hogy történhetett az, hogy a minket pusztító török és német hadak mellett mindenkor található volt egy csomó magyar is?

Egy csomó magyar abból a kevésből; mert soha sem voltunk annyian, hogy könnyű szivvel engedhettük volna meg magunknak azt a fényüzést, hogy magyar magyart öljön. Oly kevesen voltak

* Az Orsz. Nőképző-egyesületben tartott előadás.

mindenkor és oly szükség volt mindig minden egyes szál magyar emberre.

A magyar jellemnek a fő hibája a vad indulatosság, a mely ha egyszer föl van költve, tör, zúz és rombol, legjobban önmagában szeret kárt tenni, a mi neki mindenkor fényesen sikerült is.

A sértett önérzet sok csodás formában nyilatkozott meg népünk történelmén keresztül; a mit az ellenség fényes igéretek árán el nem tudott érni, azt megszerezte neki a barát, a ki barátja önérzetét megsértve, belehajtotta, belekergette abba a csapdába, a mit az ellenség számára fölállított.

És azonkívül is vannak még egy pár hiányai a régibb magyar jellemnek!

Állnak pedig e hiányok: dölyfből, daczból, kevély merészségből, a miknek az összegét mind mainapig ismerjük, társadalmi állások szerint vagy duhajság vagy hepczia neven.

Duhaj a paraszt, hepcziás az úr!

A midőn a magyar parasztra rájön a duhajság órája, nem bánja: mit tesz; ha fantáziája neki épen úgy diktálja, puszta kézzel neki fog menni az express vonat locomotivjának, pányvával kimegy a pusztába és maga után bevonszolja a legvadabb bikát; ha neki úgy tetszik, üvegcserepet fog rágni és nyelni, mert hát a mit az a vásárbeli kötéltánczos gokler sehonnai tud, azt ő ne tudja?

Figyelmeztetik: ne tegyed öcsém, mert hát annak fortélya van, a mit a gokler tud, te pedig nem?

Mit bánja azt a duhaj legény. Ő magában kárt akar tenni, magának fájdalmat okozni, kinek mi köze hozzá?

A hepcziás embert ugyanazok az érzések vezérlik: kárt tenni magában, fájdalmat okozni másnak, mentül sajgóbb, mentül mélyebbre ható fájdalmat.

Hogy miért?

Mert talán egy meggondolatlan pillanatban kimondott valamit, talán elmondta: azt én is tudom.

És a mit egyszer magyar ember kimondott, azt visszavonni szégyenli!

És ez egy igen helyes és szép fölfogás, bárcsak mindinkább tért hódítana magának a földgömb összes nemzeteinek világnézetében.

A mi se nem szép, se nem bölcs és még nem is vigasztaló, az az a tény, hogy az ilyen hősi stiklibe belepusztult legény intő és szomorú példáján senki sem okul, senki sem fogja mondani: bizony ezt kár volt megcselekedni, kár kimondani *meggondolás* nélkül.

Így szerezte magának a magyar hajdan is, most is ellenségeit. Nem nézte kinek a szívére lép, nem azt, kit lökdös meg könyökével, a midőn rájött a hepcziáskodás, a virtuskodás órája, annak szabad folyást kellett engedni, mert az úgy jött!

Ez az egy jellemvonás megvan még a mai magyarban is teljes ősi pompában, a «Mit bánom én»-ek, a «Majd megmutatom én»-ek, a «Csak azért sem»-ek, a pur et simple nőies «Csak» még épen olyan gyakori, mint a milyen gyakori volt nemzetünk gyermekkorában.

Vad energiával emelt kezet az ősi magyar önmaga ellen, lökött el magától barátot, rokont, okozott mélységes fájdalmakat hű, jó embereinek és szerezte magának halomszámra a legérzékenyebb helyen, a szívükben megsértett ellenségeket.

Az oka pedig e betegségnek mi lehet? Szerény véleményem szerint, mely korántsem akar dogma lenni: hiányos önbirálat és egy bizonyos fölösleges erőtöbblet, legutoljára pedig egy nem megvetendő adag hiúság.

«Hogy szíjjam *én* azt vissza, a mit *én* egyszer kimondtam?! Ez lesz mindenkor az alapérzés, olyik ember még elég őszinte arra, hogy ki is mondja; még más pedig egy lépéssel tovább ment és miután olyan ellenfélre akadt, a ki nagy szeliden, csendesen ki tudott fogni rajta, hallgatagon elösmeri, hogy ezt jó lesz ezentúl többé meg nem cselekedni.

A kit érdekel a kihalt magyar typusok sokasága, annak melegen ajánlhatom Vas Gereben műveinek az olvasását, sok olyant fog ottan találni, a mi szavaim mellett bizonyít, és a mi nagyban bizonyítja, hogy a magyar jellem sok fényes tulajdon-

sága mellett a duhajkodás és hepczia mindenkor igen kellemetlen hátterét képezte.

Talán a túlságosan fejlett önérzetnek is volt része a virtuskodás fejlesztésében. A magyaré volt a suprématia hazája népei fölött, ő mintegy fölső lényként szerepelt az alázatos vagy lázongó, őszintén, nyiltan vagy titkon, csöndben gyűlölködő nemzetiségek között. Ő viselt fegyvert, csak neki volt joga hozzá, de abból kifolyólag ő úgy találta, hogy neki másnál vitézebbnek is illik lenni.

És kezdett virtuskodni. Hogy e virtuskodás a kortársakra miként hatott, azt abból is láthatjuk, hogy példának okául mindenki, a ki Magyarország történelmén iskolásgyermek korában végig nyargalt, sok mindent felejthetett el belőle, arra azonban a legtöbbje emlékezni fog, hogy Kinizsi Pál miként dobálódzott malomkövekkel s hogy ütötte agyon egyik törökkel a másikat.

És mert az ilyen dolgok nagy hatással voltak a jámbor nézők sokaságára igen sokan közülök vérszemet kaptak és a midőn sorra kerültek, iparkodtak tultenni Kinizsi Pálon, mert az meglehetős nehézségekbe ütközött, legalább megközelíteni hős tetteit és kitenni magukért.

De mivel a rendes polgári életben ritkán fordulnak elő az ilyen kiváló hőstettek elkövetésére alkalmas pillanatok, az illetők, a kiknek szívét az ilyetén babérokat szomjuhozó vágy dagasztja, kénytelenek maguknak a mindennapi élet szürke folyamatát hőstettek helyett duhajságokkal tarkítani.

Talán azért is fejlődött ezen hajlam a magyarban, mert olyan magányosan, olyan egyedül állott ott a föld kerekségén, hogy mindenki, azaz minden más nemzetbeli ember ebből jogot vélt magának formálhatni arra, hogy a magyart, azt az ázsiai hordát, mélységesen lenézze, megvesse.

Nemcsak az idegen bánt így a magyarral, saját vérei, vezérei is megcselekedték. Igaz, a legmagasztosabb intentiók vezérlettek, igaz, követendő példát akartak szerezni a saját népöknek, a midőn özönével hozták be az idegent és telepítették be a magyarok közé,

hogy azok kövessék példájokat, vegyék föl amazok szokásait, szelidüljenek, nevelődjenek amazoknak oldalán.

De a magyarban meg volt a nemes vad ösztöne — nem kellett neki a forrás a miből más ivott — tűrte maga között az idegeneket, nem is bántotta, de lenézésére lenézéssel fizetett, kegyes leereszkedésére duhajkodással válaszolt.

A hol a német, a tót, a szerb óvatosan gyalogszerrel sem igen óhajtott menni, ott a magyar lóháton toporzékolt végig és a bátorság, még ha ilyen indokolatlanul nyilatkozik is, mindenkor bizonyos bámulattal tölti el a nézőt; hajlandó vagyok Emersonnak hinni, a ki azt mondja, hogy a bátor embert azért bámuljuk annyira, mert olyan nagyon kevés van belőle.

És mert a magyar embernek *felesége* volt, nem pedig «Madonnája» vagy rabszolgája, átcsapott a bátorság azokra is. Száz és száz példát találunk a történelemben a magyar asszony *bátorságának* bebizonyítására; ugyanannyi példát arra, hogy a magyar asszony mindenkor megérdemlette azokat a jogokat és kiváltságokat, a mikkel a nemzete férfiai megtisztelték, mert alkalomadtán, ha kellett, még fegyverrel is tudta szolgálni a hazát.

Tudott harczolni mint egy férfiu, és ha arra került a sor: szenvedni mint egy szent és vértanu.

A harczosok, a hősök között tehát találunk asszonyt eleget; ki nem nyithatjuk történelmünket a nélkül, hogy ilyen alakokra ne bukkannánk, azonban a duhajkodó nő, a virtuskodó, a hepcziás hiányzik a régi magyar női typusok közül.

És úgy látszik tényleges *hiány* volt: a legújabb idők legalább helyre pótolták; külföldön a fess, chic, pschütt, fin de siécle, nouveau siècle asszony néven szerepel, minálunk az egyetlen neve: a jukker asszony.

Az idők azonban lassanként megváltoztak, czivilizálódott a világ rohamosan; leszállvin a lóról a magyar is megtanult gyalog járni, de erejének fölöslegét megfékezni: nem.

Mert a törököt kiverte végleg Magyarországból, már nem volt kivel verekedni, ingerkedni: elment tehát külföldre verekedni,

párbajhősködni, duhajkodni. És közöttük az volt a boldogabb, a kit a külföld nagyobb — mondjuk különcznek tartott.

Elfecsérelte erejét, tehetségét, tudását, idejét ott kint azzal, hogy mulattatta az idegent vad mókáival, a mikor itthon annyira ráfért volna a szegény magyarra minden tanult, tehetséges honfitársa segítsége.

Lett volna hol kiadni ereje fölöslegét, lett volna itthon munka bőven elég annak, a ki becsületes munkát akart volna végezni, de a hősieskedő vágy, a duhajkodási mánia erősebb volt és vitte ki külföldre.

Neveket szükségtelen említenem. Hiszen még olyan frissen vannak emlékezetünkben azok a nevek. Úgy azoké a kik felkeresték a külföldet, mint azoké, a kik itthon maradván, itt cselekedték meg ugyanazt, a mit elvtársaik kint.

Szabadságharczunkat megelőzte még az az idő, a midőn hazánk legnemesebbjei fölfedezték, hogy a magyar lélek, hogy a magyar jellem egy valóságos kincsesbánya, hogy a magyar ész ékes és ragyogó tud lenni, hogy a magyar népben megvan minden kellék arra, az európai népek között nem is a legutolsó szerepet vigye. Csak türelem, csak kitartás, csak szorgalom kell, semmi egyéb.

És azután jött a szabadságharcz. A magyar pihent erő harczolt és küzdött, oly hősiesen, oly elszántan, hogy tán a csillagok is megálltak és úgy nézték a titáni harczot.

A harczot követő tétlen esztendők hosszú sora alatt pedig még inkább kiélesedett, kidomborodott a magyar jellem átka: a duhajkodás, a hepczia. Akkor már nemcsak a vágy volt erőfölöslegén túl adni, hanem egyenesen az igyekezett szembe szállni a hatósággal, a törvénynek nem engedelmeskedni.

Csodás, hogy mily tartósak a téves fölfogásokon alapuló benyomások is. Ismerek sok olyan embert, a ki a talált krajczárt sem dugná zsebre, a ki a szelidség mintaképe gyanánt szerepelhetne és a ki mihelyt egy fináncról hall, rögtön azon töri eszét, miként tudná azt megcsalni, megcsufolni.

Idáig szól a régebbi magyar jellem képzéséről szóló ének.

Egyszersmind el van mondva benne a mai, modern magyar jellemmel való közös vonás: a duhajkodás és hepczia.

Nyilatkozásaiban változott. Ma már nem vad bikákkal dulakodunk, nem iparkodunk üvegcserepeket nyelni, hanem mutatjuk szellemi fölényünket abban, hogy kellemetlenkedünk a villanyoskocsik kalauzainak, rendőröknek; hatalmaskodunk jó barátainknak házában, egyszóval kimulatjuk magunkat és lábbal taposunk mindent, a mit törvény, szokás és talán némelykor egy kissé még az illem is elibénk szab.

Még azzal sem védekezhetünk, hogy hát mostanság az egész világ fölfedezte egyéniségét és az egész világ iparkodik «sich wohl und ganz auszuleben», hanem kénytelenek vagyunk őszintén és becsületesen bevallani, hogy mi egész egyszerüen őseink szokása szerint duhajkodunk és hepcziáskodunk.

Pedig ma már igazán nem dicsőség az ilyenfajta garázdálkodás. Az a szegény rendőr, csendőr, vasuti kalauz egy boldogtalan alkalmazott, a ki igen csekély havi fizetés ellenében kénytelen a publikum minden szeszélyét tőle telhető türelemmel végig hallgatni és a kit legfeljebb elcsapathatunk, ha udvariatlan velünk szemben, a midőn ez neki szegénynek baj és nekünk gyalázat.

Ezen az egy, mai napig konzervált vonáson kívül alig van még sok hasonlat a hajdani, a régi, az ősi magyar jellemmel.

Művelődtünk, czivilizálódtunk! És mert azt tettük, sokat veszítettünk eredetiségünkből és mert mélységesen meg voltunk győződve arról, hogy mindent, de épenséggel mindent a külföldtől kell hogy tanuljunk, elhagytunk, elfelejtettünk egy pár olyan dolgot is, a melyről, nem tudom, ma, midőn e hiányt és e hibát fölfedeztük, emlékezetből foghatjuk-e még reconstruálhatni?

A külföld asszonya első sorban müveltsége által hatott reánk. Tehát azon voltunk, hogy a magyar asszonyt, lányt külföldi mintára átgyurjuk. Ez nem sikerült, de sikerült az, miután az ősmagyar anyagot kiforgattuk alaposan, hogy szégyelte magyar voltát; nemzete üdvözülését már csak a külföldi műveltségtől várta és megvárván azt a boldog pillanatot, a midőn az utolsó magyar paraszt is majd Spencer, Taine és Kant műveit lehetőleg eredetiben olvas-

hatja, a modern, külföldi műveltséggel tültömött magyar nő tétlenül bocsájtotta le hazája emelése munkájában hajdan oly munkás kezét és nem tett semmit.

Pedig tőle várhattuk volna méltán a tevékenységet, az irányadást, a jó példában való előljárást, a mivel azonban adósunk maradt.

Szégyelte magyar voltát, a helyett hogy büszke lett volna rá, megvetette külföldi műveltségéből kifolyólag fajtáját, a helyett, hogy iparkodott volna azokat tanítani, segíteni.

És a magyar nagyasszony helyét betöltötte a jukker-asszonynyal! A jukker-asszonynyal, a kivel férfiak pajtáskodnak, a kit azok «hallja magáznak», a kinek egész nyugodtan és minden további bocsánatkérés nélkül az orra alá füstölnek, mert hát hiszen az nem nőszámba, hanem afféle pajtásszámba megy.

A mi vajmi gyönge megtisztelés egy magyar nőre nézve, a kinek oly magasan álló, oly magasztos életű előképei voltak.

De hát azok még *csak* magyarok voltak, a latin nyelven kivül bizony nem igen törtek egyéb idegen nyelveket, de rendben tudták tartani házuk táját, a mi akkor még nem velt könnyű dolog, tekintve a cselédek sokaságát és a szállítók teljes hiányát, rendbe tudták tartani gyermekeiket és főként rendben tudták tartani önmagukat.

Pedig ahhoz is kellett némi tudás és műveltség. Az a műveltség azonban magyar, kizárólagosan magyar volt.

És a honi mintának mindenesetre volt létjogosultsága; teljesen szabadon keletkezvén, egészségesen keletkezett, a miénk volt; kár volt azt egy a mi honi viszonyaink között még ki nem próbált új mintáért teljesen elvetni.

A régebben nevelt magyar asszony első sorban feleség, anya és háziasszony volt. És mind a háromnak kitűnő. Odáig csak magyar asszony volt, tehát férje felesége, a kinek szavát nem csak kérdezték, de meg is hallgatták, a ki elég művelt volt arra, hogy gyermekeit magyar becsületre, tisztességtudásra, őszinteségre nevelje.

A fiai jellemét is ő formálta és leányait is akként nevelte,

hogy a magok idején ők is csak értettek valamicskét a háztartás és gyermeknevelés titkaiból.

Azóta kineveltük őket a primitiv vadság e fokából. Ma már a legtöbb művelt feleség és anya még a legjobb akarat mellett sem fogja nevelhetni gyermekét. Mert a gyermeket elveszi tőle az iskola és csakis az iskola tudja azt az élet küzdelmére előkészíteni.

De az iskola még többet tesz. Túlzsufoltsága miatt csak tanítani tud, nevelni nem; mert a tananyag nagy, a gyermek otthon is órákon át van elfoglalva leczkéi előkészítésével, megtanulásával — tehát az iskola miatt ekkor sem foglalkozhatik gyermekével, gyermeke jellemével az erre leghivatottabb közeg: az anya.

Mivel pedig mégis igen sok időt tölt a gyermek otthon és igen sokat tölt az iskolában, üdvös volna, ha az otthon és az iskola megegyezne egy jellemideálban, a mely szerint kézen-közön nevelhetnők a gyermeket.

Igen ám, csakhogy milyen legyen az?

Mert eddig is voltak már jellemideáljaink és iparkodtunk a szerint nevelni és ezek talán igen perfekt jellemideálok voltak, csak az az egyetlen nagy, de alapos hibájuk volt: hogy nem lehetett őket sehogysem a magyar alapjellemmel összeegyeztetni.

A franczia nyomon megindulva meglehet, hogy franczia gyermekek számára egy perfekt jellemnevelési mintát tudtunk összeállítani, de hogy azzal magyar vérrel, magyar erénynyel, magyar bűnökkel megáldott gyermekre hatást tudnánk gyakorolni, nem tudom.

Igy vagyunk a némettel, az angollal. Mindig tekintetbe kell vennünk a magyar vérmérsékletet, mindig számolni azzal, hogy azt a törvényt idegen fő gondolta ki idegen fajnak. Hogy tehát azzal magyar véremre üdvös hatást érjek el, magyar észszel, érzéssel kell azt átgyurnom.

Az angol nevelésből venném alapfeltételül a föltétlen igazmondást, bár sokan vannak, a kik óva intenek, gyöngéden szeretetteljesen figyelmeztetnek arra, hogy még az apocalypsisben igért millennium ideje el nem érkezett, hogy még az oroszlán a bárány-

nyal egy tálból nem eszik, egy szóval röviden kimondva: hogy hazugság nélkül nem lehet megélni.

Én pedig mondom, hogy lehet. Mert utóvégre is azoknak a bizonyos okvetlenül szükségesnek talált társadalmi hazugságoknak csak az az egy haszna van, hogy az embert önmaga előtt lealacsonyítja és hogy rontja a jellemet, mert a mi a többit illeti, sem az, *a ki* mondja, sem az, *a kinek* mondják, egy perczig sem hiszi.

És mivel a hazugság mégis csak művészet, még némi fáradságba is kerül a stilizálása. Ezt meg lehetne takarítani, sőt e megtakarítás egyenesen egy kincses bányát jelentene.

Hogy hinne, bizna a gyermek anyjában, nevelőjében, ha soha tőle az igazságnál egyebet nem hallott volna, és milyen isteni egy föladat, mily könnyű volna nem csak szóban, de tettben is, nemcsak theoriával, de gyakorlatban is nevelhetni.

Tehát ez volna az alapföltétel: a föltétlen igazmondás megkövetelése.

Másodszor a némettől ellesni a föltétlen törvénytiszteletet.

Megértetni a nevelttel, hogy a ki szótfogadni nem tanult meg, az soha parancsolni nem fog tudni, hogy a ki a törvényt nem tiszteli, önmagát alacsonyítja le, hogy a ki a törvény ellen vét, az rossz példát ád alantasainak és el lehet készülve arra, hogy a mint ő kijátszotta a törvény intézkedéseit, úgy fogják kijátszani az ő intézkedéseit.

És az neki igen nagyon kellemetlen lesz, mert a legtöbb ember ugyan szeret hepcziáskodni mással, de azt egy cseppet sem szereti, ha viszont más vele kezd hepcziáskodni. Sőt mentül jobban sikerül az embernek, annál kevésbbé szeretjük.

Harmadszor szeretném eltanulni a németek alaposságát, türelmét, kitartását. Mert nemzetünk egyik alaphaja az, hogy a magyar ember mindenhez elég intelligentiával birván, ritkán gyakorolja azt a mesterséget, a mit ő tulajdonképen tanult és a mire ő alaposan, becsületesen képesítve volna.

Városban nem tűnik fel annyira e tényállás; falun, a hol mindenki mindenkit alaposan ismer és a dolgától inkább ráér

a beható társalgásokra, mindenki meggyőződhetik szavaim helyes voltáról; csak kérdezze meg a falusi mesterembereket, kereskedőket, alkalmazottakat, milyen pályán kezdték ők meg önálló pályafutásukat? Megdöbbentő eredményekre fog jutni.

Élénken emlékszem egy falusi emberre, a ki tulajdonképen műlakatos volt, és miután a mesterségét alaposan kitanulta, fedezte fel, hogy neki a ló érdekesebb, mint mestersége. Tehetsége is volt a kocsissághoz, jó szigorú gazdához is került, idővel kitünő lóidomító lett belőle. Azután a gazdaságra irányitotta figyelmét és idővel ahhoz is jól értett, írni olvasni azonban nem tudott. Akkori gazdája mondja neki egyszer; «ejnye be kár János, hogy maga nem tud olvasni, szivesen tartanék én magának ujságot; ugyan tanuljon még meg».

Az öreg János, még nem is volt ő tulajdonképen olyan öreg, ironikusan rázta meg sűrű deresedő üstökét és mondta: «Kezit csókolom, ha én még írni olvasni is tudnék, hát az nagyon is sok volna egy embernek».

Ez már gyakrabban jutott az eszembe, a midőn — nem mindig öreg Jánosokkal szemben — kifejtettem hő vágyamat, bár csak eltanulná a magyar a némettől az alaposságot, és mondták nekem erre feleletül, stilizálva, variálva, de tulajdonképen mégis mindig az öreg János feleletét kaptam: Az mán akkor sok volna *egy* embernek.

Pedig én hiszem, hogy a magyar ezt is kiállná, nem is volna tulságosan sok neki! Elbírná!

Negyedszer pedig, visszatérvén az angolokhoz, szeretném tőlük annak a titkát ellesni, hogy tudják ők neveltjükbe az önállóságot belenevelni.

Az önálló kezdeményezésre való hajlamot, tehetséget és tudást. Olyan az a fiatal angol mint a fecske, hiába akarják irányából elterelni, mihelyt szárnyra kap, miként a nyilvessző követi azt az irányt, mire ösztöne vezeti.

A hajdan oly hajthatatlan szabadságszomjas magyar jellem már nagyon is megjuhászodott, már nem vágyik oly nagyon önállóságra, beéri hivatallal is, a hol soha önállóságra nincsen kilá-

tása — és ezt nem szeretem a modern magyarban. Legyenek sokan, a kik nem akarnak hivatalnokok lenni, hanem tevékeny részt venni a földmívelés, a kereskedelem, az ipar terén Magyarország fölvirulásában, a kikben lesz annyi önmegtagadás, hogy éveken át beérik igen kevés száraz kenyérrel, hogy ideájukat keresztül vihessék, a kik egyebet nem kérnek mint azt, hogy hagyják őket békében, a haza és a maguk javára dolgozni.

És most leg- és legutoljára ellátogatok a francziákhoz, a kikkel közösen birjuk mi magyarok a lángoló lelkesedni tudást, a hazaszeretetet, a kissé könnyebb felfogást egy és más dologban, de a kiktől egyet elfelejtettünk eltanulni, pedig be nagyon hasznát vehetnők: az állandó vidám jó kedvet és az udvariasságot.

Hajdanában régen, a midőn még *csak* magyarok voltunk, a mi ősi tisztességtudásunk fölöslegessé tette az udvariasságot, de a mióta ilyen rohamosan czivilizálódtunk, és mind nagyságosak lettünk, letettünk a tisztességtudásról mint afféle régi parasztszokásról, és a helyére nem tettünk semmit.

Pedig kellene oda valami, mert az az őskori tisztességtudás akkora ürt hagyott maga után, hogy azt okvetlenül valamivel ki kell tölteni. És ha már valami kell, mért ne vennők a francziák bájosan mosolygó jókedvét és lekötelező udvariasságát?

Ekként nevelve a magyar jellem korszakalkotóvá válna a művelt nemzetek hangversenyében.

Alapnak még lehetne reconstruálni egypárt a régi magyar erényekből, tán nem is kellene olyan nagyon ujból fölépíteni, hiszen még nem olyan nagyon régen volt az, a midőn neki álltunk magunkból czivilizált, európai nemzetet csinálni; hátha még maradt köztünk egy-kettő, a ki élő szóval meg tudná nekünk mondani: hogyan fogjunk hozzá a régi és mostani magyar jellem összeolvasztásához «befejezéséhez».

Budapest. *Sulyok Ylda.*

VISSZAEMLÉKEZÉS KELET-INDIÁRA.*

Egy szép, mese-szép országba vezetem önöket messze-messze tengeren túl. Sokáig kell utazni, míg oda érünk: Földközi-tengeren, Szuezi-csatornán át az Indiai-oczeánba. Körülbelül hat hétig tartana az utazásunk.

Kelet-Indiáról, Sziget-Indiáról akarok önöknek mesélni és örülök, hogy alkalmam nyilott, hogy hallgatóimat oda vezethetem, abba az országba, hol magam is a legszebb éveket, gyermekéveimet eltöltöttem.

Alig voltam két hetes, mikor szüleimmel neki indultam a nagy utnak; Hollandiában szálltunk a nagy tengeri hajóra, mely csak hat hét mulva érte el Jáva-sziget partjait. Batáviában kötöttünk ki és szüleimre az első benyomás igen kedvező volt. Mondják, hogy az első benyomás határoz, itt csakugyan akként bizonyult be, mert az ott eltöltött 11 év legszebb és legkedvesebb emlékünk. E hosszú idő alatt sokat láttunk, élveztünk és noha még csak gyermek voltam, a benyomások oly mélyen véső dtek lelkembe, hogy el nem tudom felejteni őket. Ez idő alatt kétszer voltunk Batáviában, majd Telokbetongban, Batoegyagyarban, Surabájában, Amboinában, Bandarban, Buitenzorgban.

Holland birtok ez mind, lakossága is főleg Holland, a benszülöttek malayok.

A malay faj szép barna, bársonyosbőrű, erős termetű faj, nagy barna szemekkel, duzzadt ajakkal, kiálló arczcsonttal, formájuk különösen szép, így a nyak és váll szép rajzzal bir, mozdulataik kecsesek.

* A M. D. E. budapesti tanszakosztályában tartott előadás.

Leginkább szolgálati munkát végeznek és teljesen alá vannak rendelve az európaiknak; az őstermelők termelnek rizst, kávét, kakaót és füszereket. Vannak azonban egyes szigetek, a hová nem igen terjedt el a czivilizáczió, hol még teljesen vad szokások honolnak. E vadak ijesztő külsővel birnak, a nagy hőség miatt ruházatuk kevésből áll, főképen toll-díszt hordanak, azután ékszert, lábon, fülön, karon karikát.

Kést mindig hord magával övében a malay, mert minduntalan ki lehet téve annak, hogy védelmére használja az állatokkal és a többi bennszülöttel szemben.

Külsőleg nyugodt, csöndes viseletüek, sőt ragaszkodók is, de ha felköltik szenvedélyüket, a minek oka akár sértés, vagy féltékenység, vagy játék vagy az opium élvezete, a malay nem tud magán uralkodni és szenvedélye ú. n. «amok» betegséggé fajul.

Minden malay bír egy betanított kakassal, a melyre ő igen büszke, mert a kakasa révén gyakran sok pénzt nyer. Két malay fogad pénzre, a melyiknek kakasa legyőzi a másikét, az a nyertes. Körül guggolják tömegesen a két állatot és érdeklődéssel megfigyelik minden mozdulatukat. Az állat lábára kis kés van erősítve, ezzel vagdalják egymást.

Hosszú harcz után végre egyiké a diadal. Az izgatottság folyton nő, néha egész vagyonukba fogadnak és a vesztes fél önkívületi állapotba jut; ez a veszett állatéhoz hasonló állapot, mindenkit leszúr, a ki utját állja, egy irányban halad mindaddig, a míg elfogják egy hosszúnyelü, villa alakú fogóval, mely befelé álló kampókkal van ellátva és kivégzik. E betegség hasonló az őrülethez, a miből ki nem gyógyul többé. Ily alkalommal félre verik a harangot és mindenki iparkodik biztos helyre jutni; mert néha a beteg futtában 10—20 embert is megsebez, míg végre sikerül őt elfogni.

A malay férfi rendkívül féltékeny feleségére, a kit a legkisebb okból is képes megölni, pl. virágot vagy más egyéb ajándékot nem szabad, hogy idegen férfitől elfogadjon a nő, mert halállal bünhődik. Volt eset, hogy egy bennszülött nő közös háztartásban élt európai férfival; ezen a bennszülöttek nem ütköztek meg, de mikor

ugyanazon nő egy ünnepi alkalommal egy idegen férfitól virágot és kisebb ajándékot fogadott el, a bennszülöttek főnöke, a radja ezt megtudván, rögtön kiadta a parancsot, hogy az európai szolgáltassa ki a nőt. Az európai hiába kért, hogy bárminő más büntetésben részesítse a nőt. A radja nem akart az európaival szemben erőszakoskodni, már azt hitték, hogy a dolog feledésbe ment, mikor néhány hét mulva a radja egy megbizottja megjelent a nő lakása előtt és intett neki, hogy jöjjön ki az ajtóhoz, hol aztán a következő szavakkal leszúrta: «Ezt küldi neked a radja!» — Egy másik nő tréfából ingerelni akarta férjét és mással kaczérkodott. A férj semmit sem szólt, de éjjel az alvó nőt nyitott hajánál fogva leszúrta, a zajra megjelentek a szomszédok, a kiket az őrjöngő férj szintén leszúrt, ekkor már önkívületi állapotban volt és félre verték az amokot jelző harangot. Ily esetek igen gyakoriak és első sorban mindig nekünk volt erről tudomásunk, mert atyámhoz hozták a vérrel borított sebesülteket, a ki orvos volt.

A nők közt akad igen szép. Testük hajlékony, mozdulataik, különösen a táncznál, kecsesek, ruházatuk áll egy sarongból és kabájából, a mi gyakran szines és az előkelőknél selyemből van; európai hölgyeknek ez háziviselete, a miben azonban utczára csak délelőtt mehet. A sarongot slendanggal kötik derekukra, lábon vagy semmit, vagy aranynyal himzett papucsot hordanak, hajukat kontyban tűzik fel vagy nyitott hajat viselnek. A hajat virággal és díszes tűkkel díszítik, bambusnádból készült fésüt is hordanak.

A házak földszintes magas épületek, elől és hátul nyitott verandával. Vörös kő vagy márvány a padló, az ajtó és ablak magas és mindig nyitott, úgy hogy folytonos a léghuzat, mely azonban itt senkinek sem árt meg. A házak előtt, különösen Bataviában kert terül el. Ugy a beosztásnál, mint a berendezésnél nagy tekintettel vannak a kényelemre. Voltunk azonban oly helyeken is, pl. Bandarban, hol bambuszból épült házakban, inkább kunyhókban laktunk. E házak czölöpökre vannak építve a tigrisek és gyakori vízáradás miatt.

A kínaiak ott nagy számban vannak és kereskedést űznek;

házaikat tutajokra építik és megesik, hogy reggel más tájon ébrednek, a folyó tovább vitte őket házaikkal együtt.

Batavia után Bandarban laktunk rövid ideig; tengeren utaztunk hajón, majd csolnakon a Palembangi folyón. Csolnakunkon 12 evezős, 1 kormányos volt, kis hálófülkénk a muskitók ellen függönynyel volt körülvéve. A következő csolnakban volt a kapitány családjával, majd egy csolnak konyhának volt berendezve, azután következett egy egész sereg csolnak, a melyen az ezred volt elhelyezve. Tizennégy napig tartott az út és a nagy hőségnek megfelelően voltunk öltözködve. A vidék gazdag volt leirhatatlan szép tájakban, mi gyermekek pedig gyönyörködtünk a majmok seregében, melyek a parthoz inni jöttek, vagy mulatságunkra fákon tornáztak. Nevezetes a Palembangi folyó partján egy sziklabarlang, a hol nagy számú majom tanyáz. A legidősebb kiváló tiszteletben részesül, bizonyos félelemmel vannak iranta a kisebb majmok. Szokásban volt, hogy az arra menő utasok, a kik tudtak a majomvárról, gyümölcsöt és más ennivalót vittek nekik; a kicsinyek nem mertek mindaddig hozzányúlni, míg az öreg felaprózta a gyümölcsöt és szétosztotta.

Kora reggel és este különös panaszos, ugatásszerű hangon szólalnak meg a majmok, a mi messze kihallatszik az erdőből.

Éjjelre mindig valamely faluban szálltunk meg, a hol a bennszülöttek, a kik ritkán látnak erre európait, erősen megbámultak minket. Bevásároltuk a szükséges élelmi szereket és reggel ismét hajóra szálltunk; különösen sok fiatal kókuszdióval láttuk el magunkat, melynek leve kitünő üdítő ital. A kokusz dió belseje szintén élvezhető, ebből készítik az olajat, mely a főzésnél a zsírt helyettesíti.

Végre Mocor-Enimbe értünk, a hol bivalyos kocsikban folytattuk utunkat, lassan haladtunk, mert a bivaly többször lefeküdt és csak ostorcsapással lehetett továbbmenésre kényszeríteni. Az útszélen láttunk felállítva számos tigris csapdát, ez egy nagy gödör, mely felül növényekkel betakart, hogy a tigris észre ne vegye, a gödörben pedig kecskegida mekegésével magára vonja a tigris figyelmét, de a gida úgy van elhelyezve, hogy a tigris nem

bánthatja, ha bele is kerül a gödörbe. Végre elértük czélunkat, a bennszülöttek főnöke elénk jött aranysapkával a fején és gyümölcscsel és egyéb frissitőkkel kedveskedett nekünk.

Minthogy Indiában igen gyakori a földrengés, ezért minden ház mellé épül egy kis «gaba-gaba»-ház. Ez a gaba-gaba anyag a pálmalevél főerezetéből való; fajsúlya rendkívül csekély, úgy hogy ha össze is dől a ház, nem történhetik baj.

Ilyen gaba-gaba anyagból készítenek más tárgyakat is pl. szállításhoz skatulyákat. A gaba-gaba házakat «atap»-pal, vagyis a pálmalevél száraz lemezével födik.

Építkezésnél nagy szerepe van a bambusznádnak; mikor ez még fiatal és puha, megfőzik és kitünő ételeket készítenek belőle, de bambusznádból készítenek butorokat, edényeket, fésűt, fegyvert is.

Bandar magasan fekszik és reggel oly hüvös az idő, hogy flanell ruhát kell ölteni. Házunk, mely szintén bambusznádból készült, tágas volt és kellemesen berendezve. Nemcsak a ház volt bambusznádból, hanem a butorok is. Matrácz és vánkos «kapok»-kal volt töltve. A kapok gyümölcsből fiatal korában ételeket készítenek, később, ha megérik, szétpattan és kidüled belőle a selyemszerű kapok, mely ott a tollat és vattát helyettesíti. Házunkhoz nagy kert tartozott, melyben gyönyörü rózsák virultak; a gyümölcsösben pedig voltak a kelet kitünő izü gyümölcsei: djamboe, mangistán, pisang, karikapapájá, ananász, kinina és kávéfák. Saját kávétermelésünk volt, ennek gyümölcse eleinte zöld, majd vörös bogyó, ha érik, belsejében két maggal; a bogyó husa, ha érett, édes és kellemes izü. A bogyókat leszedik és famozsárban megtörik, hogy a héja leváljék; a magon vékony hártyaszerű héj marad, melynek nedve nyálkás, ezért a magot vízben megmossák. A napon megszárítják a magvakat és hogy a hártyaszerű héjtól tisztuljon, még egyszer megtörik a mozsárban. Igy teljesen megtisztulva kerül kereskedésbe. A kávét a bennszülöttek nap közben többször élvezik, de tej és czukor nélkül.

A malay kevés élelemmel beéri, egy adag hal és rizs elég egész napra. A rizs főtáplálékuk, a mihez különböző mellékétele-

ket készítenek. Az ételeket erősen füszerezik és minden ételbe kevernek egy «trassi»-nevü, rothadt halból és rákból készült erősen pikáns anyagot, ez az anyag jellemzi a malay étel izét. Vannak piaczok, hol a trassit árulják és az európai nehezen szokik a szagához, de később ő is megszereti, úgy hogy az ő asztaláról sem hiányzik a trassival elkészített étel.

A bennszülöttek egy kedvencz étele a «rugyak», melyhez különböző éretlen gyümölcsöket vesznek; ezeket darabokra vágják és egy pörkölt babfajból készült barna erős lével leöntik és erősen megpaprikázva élvezik.

A hús elkészítése is érdekes; ezt vékony szeletekre vágják és nyersen, füszereve lapos, fonott kosáron kiterítve a háztetőn napon szárítják. Az így szárított darabokat egymás mellé fűzik, így teszik el; használat előtt leszedik a darabokat, laposra verik és kókuszdió-olajban kisütik, vagy pedig a száraz darabokat finom rostokra szétszedik és olajban kisütik. Az így elkészített hús nagyon emlékeztet a majom szőrére és ezért el is nevezték rambutmonyetnek, vagyis majomszőrnek. Ételeik közt legnagyobb szerepe van a halnak és ráknak, de azért a parázson sült bogarat sem vetik meg; megeszik az olajos testű repülő hangyákat is, melyek különösen eső után nagy számban jelennek meg.

Egy különös szokása a malay férfinak és nőnek a «sirih» élvezete. A sirih futó növény, melynek levelét a sirih rágásra használják. Tenyerükre teszik a levelet és egy kis meszet kennek rá kis lapáttal; azután a pináng pálma gyümölcséből kis darabot vesznek és még egy sárga anyagot göngyölítenek a levélbe. Az így összegöngyölített levelet mindenestül végig kenik egy párszor a fogsorukon és végre a zápfogak közé szorítják és órákon át rágják; közbe-közbe élénk vörös váladékot köpnek ki és ilyenkor nem nézik azt, hogy hová. Mikor a sirih-rágásba belefáradtak, bagóznak. Mindegyik bennszülött bir egy e czélra készített dobozzal melyben mindig néhány friss sirih levelet és a hozzá szükséges anyagot tartja.

Mikor első ízben bennszülött fehérvarrónőt fogadtunk, reggel mindjárt sirih-ládájával jelent meg és midőn anyám féltvén a fehernemüét a vörös folyadéktól, megtiltotta neki a sirih-rágást,

azt felelte, hogy inkább elmegy, mert a sirih élvezete nélkül elalszik munka közben. Foguk a mésztől fekete; szerintük a kutyának úgyis fehér a foga és nem akarják, hogy az övék is olyan legyen.

Minthogy csak hollandi birtokon voltunk, elsajátítottuk a hollandi nyelvet. A bennszülöttek nyelve a malay és mert dadám malay volt, magam is legelőször malay nyelven szólaltam meg. A malay nyelv kellemesebb hangzásu a hollandinál és igen egyszerü szabályokkal bir; ha ismerjük a szavakat, tudunk beszélni, mert a szókötés, fogalmazás igen egyszerü, így pl. a többes számot úgy alkotja, hogy ugyanazt a szót ismétli: gyermek = anak, gyermekek = anak, anak; Ragozás nem létezik: én megyek = saja pigi, te mész = kive pigi, ő megy = dia pigi.

Irásjegyeik arab betük. Az iskolákban holland nyelven tanulnak, de a bennszülöttek számára vannak iskolák, hol malay nyelven tanulnak.

Népdalaik igen kedves dallamuak; a szöveg a természet jelenségeiről gyorsan áttér, minden átmenet nélkül a szerelemre; így pl. egyik dal szövege ez:

Dari mana	si datang	linta
Honnan	jön	piócza
Dari sawa	turung	di kali
Mocsárból	lemegy	a folyóba
Dari mana	si datang	csinta
Honnan	jön	szerelem
Dari mata	turung	di ati
Szemből	lemegy	a szivbe.

A maláj népdalok közül kettőt mutatok be, ki tudja melyik vadnak szerető szivében fogamzottak; mi velük éreztünk és daloltunk. Az 1. számu dal otthona Jáva szigete, mi is ezt a maláj nyelvet beszéltük; a 2. számu Amboina sziget maláj nyelvének tájszólását mutatja.

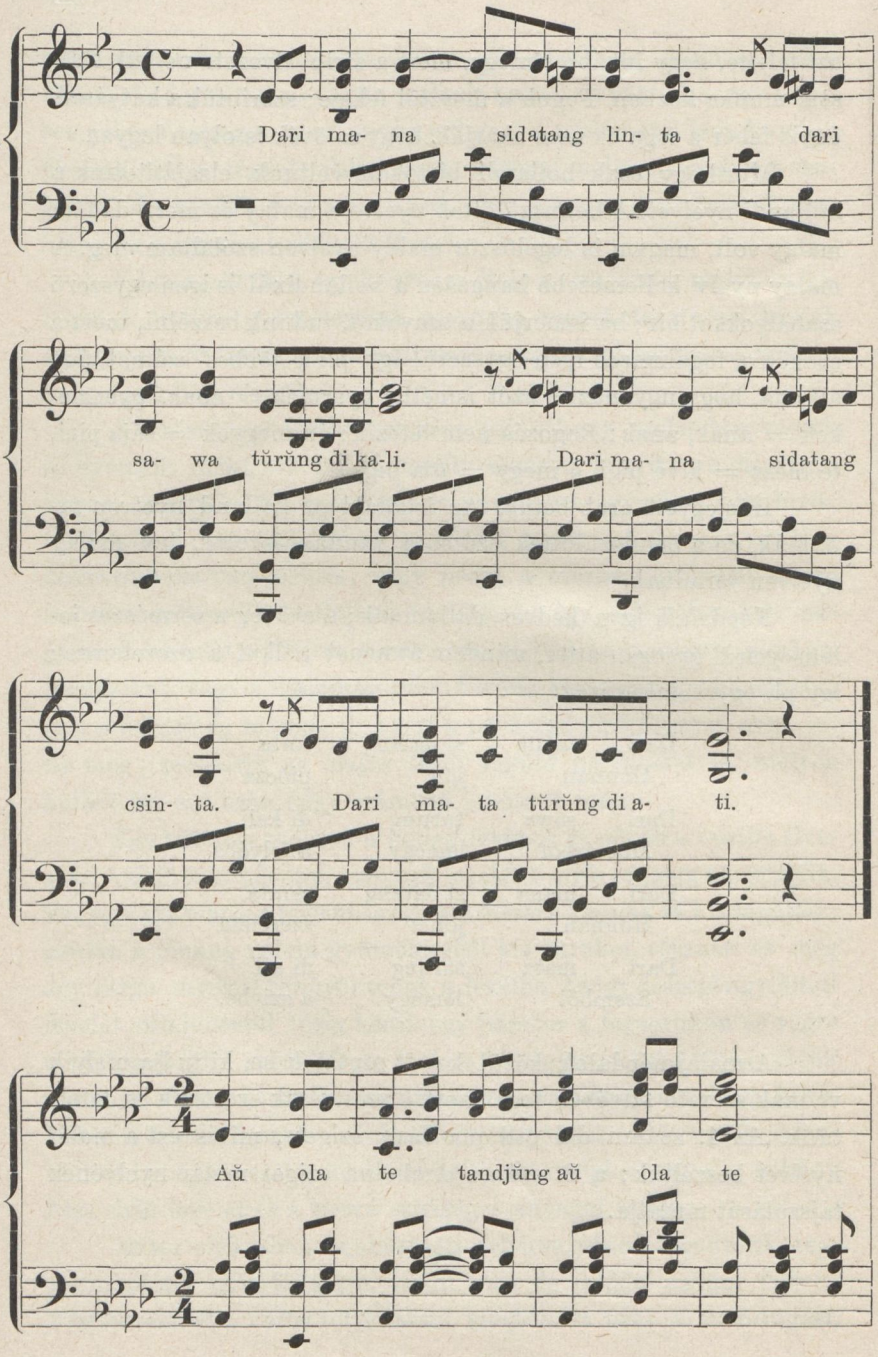
1.
Dari ma- na sidatang lin- ta dari
sa- wa tŭrŭng di ka-li. Dari ma- na sidatang
csin- ta. Dari ma- ta tŭrŭng di a- ti.
2.
Aŭ ola te tandjŭng aŭ ola te

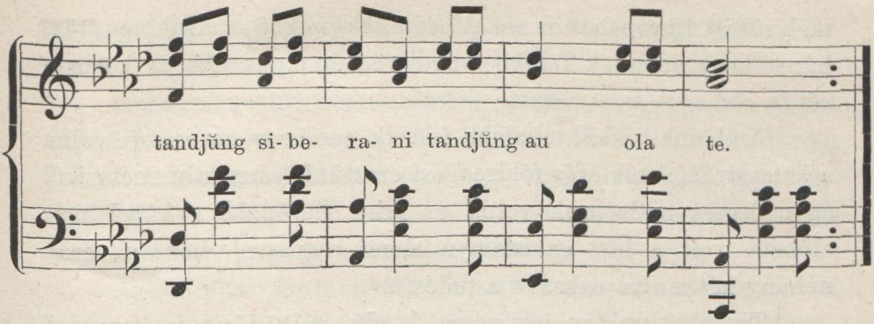

A magyar nóta is ekként kezdi: Nem akar az ökör csorda legelni — és azután áttér a «rózsájára». A malaynak finom a hallása, kedveli a zenét, így pl. mikor atyám Európából hozatott magyar népdalokat, ezeket már másnap elfütyülték. Általános tetszésben részesült «Himnuszunk» és «Szózatunk», melyet atyám a katonai zenekarral nyilvánosan előadatott.

Bandar fekvése igen szép, ablakunkból láttuk a «Dempó» vulkánt, melynek alját felhők csoportjai gyűrűalakban veszik körül; a bennszülöttek valamely istenség lakóhelyéül tekintik a tűzhányó hegyet. Előttünk tárultak el az alang-alang mezők, ez egy igen magasra nőtt fűfaj, mely páfránynyal és más növényekkel vegyest nő. Az alang mezőket rizsföldek szakítják meg.

Bandar után Buitenzorgba jöttünk, ez egyike a legszebb, legegészségesebb helyeknek, Buitenzorg nevezetes a világhírű botanikus kertjéről. A legmelegebb időszakban üdülni ide jönnek az európaiak. Ez a hely egyben a kormányzó székhelye is, a kinek itt gyönyörü palotája van. — Itt azonban csak néhány hónapot töltöttünk el, hogy felcseréljük e kellemes és szép helyet Telokbétonggal, mely a Szumatra déli partján elterülő, kikötő város, a Lampongi tartományok főhelye. Ide szintén számos kedves emlékem fűződik, a társadalmi élet rendkívül élénk, kedélyes, a mi egyáltalán jellemzi és kellemessé teszi a keleti életet. Este mindenki európai öltözetben a tengerparton élvezi a tropikus esték varázsát.

Telokbetongban 3 esztendeig voltunk és alig hogy innen Amboinába áthelyeztettünk, történt az az iszonyú katasztrófa, a

melyről itt Európában is sokat beszéltek, mikor a Krakatan tűzhányó hegy nemcsak Telokbetongot végkép elpusztítá, de környékét is.

Amboina sokkal távolabb fekszik, semhogy azt is érte volna a katasztrófa; csak erős földrengést éreztünk, és mintha messziről ágyudörgést hallottunk volna és mire Európába a kábel már elhozta volt a hírt ez iszonyú elemi csapásról, hozzánk csak néhány hét mulva érkezett a tudósítás.

Tizenhat vulkán egyszerre kezdte működését és hamueső borította a vidéket. A tenger pedig a földalatti óriás erőtől nagy hullámzásba tört ki és rövid idő alatt elnyelt 3 várost, 50 falut egész szigeteket és 16 világító tornyot. Izzó szikladarabok, láva, hamueső hullott alá és maga alá temetett 100,000 embert és nagyszámú szárazföldi és tengeri állatot.

Mikor a nap sugarai 3 nap után áttörtek a hamufelhőkön, ekkor a szép Telokbetongnak és környékének egész megváltozott képét mutatták.

Az emberi és állati hullák egész hegyeket képeztek, rinocerusok és tigrisek, melyek a tűz elől a sziget belsejéből a parthoz menekültek és rengeteg mennyiségű tengeri állatok, melyeket a hullámok partra vetettek.

Egy jó ismerős család tagjai, kik ez iszonyú esemény szinhelyén voltak, átélték és elbeszélték az egyes részleteket. A házaspár európai származásu volt. Mikor a láva-eső következtében mindinkább elsötétedett, menekülni igyekeztek három kis gyermekükkel, köztük egy pólyással; a nő a legkisebbet karjára vette, hátára a középsőt, férje pedig a legidősebbet vette hátára és néhány doboz kétszersülttel és néhány üveg itallal utnak indultak. A tűzeső folyton hullott alá, úgy hogy csakhamar égő sebekkel borítva folytatták utjukat. Emberi és állati hullákon, bokrokon át, majd négykézláb csúszva. Végre este kimerülve ledültek a földre. A nő elveszítette pólyás gyermekét menekülés közben és noha keresték a hullák közt, minden fáradozásuk kárba veszett. A nő fájdalmában megőrült, csak évek mulva gyógyult ki betegségéből. Nyolcznapi bolyongás után kimerülve a parthoz értek, élelmi-

szerük elfogyott, pocsolyából merítették a vizet, hogy szomjukat oltsák.

A megmenekült bennszülöttek semmit sem akartak tenni enyhítésükre, mert abban a véleményben voltak, hogy az iszonyú csapást az európaiak idézték elő. Végre megpillantottak egy közeledő hajót és rongyokkal integetve észrevétették magukat. A hajó kikötött és felvette a szerencsétlen családot.

Az európai kormány igyekezett a szegény menekülteken segíteni; az angolok 25,000 dollárt küldtek a szerencsétleneknek, a kinaiak pedig 50,000 láda petroleumot adományoztak a holtak elégetésére.

Ilyen benyomások alatt nőttem fel, míg 11 esztendő mulva ismét visszakerültem Európába, hazámba.

Budapest. *Machik Ilona.*

A MAGYARHONI HÁZI IPAR ÉS AZ ISKOLÁK.*

Igen tisztelt Társaság! Megvallom, soha sem adtam annyira igazat Schoppenhauernak, a pessimista filozófusnak, mint e pillanatban, mikor elementáris erővel támad fel bennem az az érzés, hogy az ember *nem értelem*, hanem *akarat*. Mindenek fölött *akarat*. De nem eszes, értelmes *szabad akarat*, hanem *vak akarat*, mely cselekedni kénytelen — mert *Huszár Ilona* akarja. Kérem is azért tisztelt hallgatóimat, rójják fel azt a bűnömet, hogy itt állok, valamint minden e helyről elkövetett, illetve elkövetendő vétkeimet, kedves háziasszonyunknak Huszár Ilona bárónőnek.

Magam érzem legjobban, hogy «művészeti előadások» sorozatában megszólalni semmiféle jogczímem sincs, mert az, hogy alkalomadtán a művészi szépben *én is* gyönyörködöm, művészeti előadás tartására — jól tudom — fel nem jogosít. Azért a magyar házi iparról is nem művészi szempontból, hanem — szerényen a kaptafámhoz ragaszkodva — első sorban iskolai szempontból beszélek.

Nem vesztegetek sok szót annak a bizonyítgatására, mit minden gazdasági író elismer s mit kedves hallgatóim is mindnyájan jól tudnak, hogy a háziiparnak nemzetgazdasági tekintetben fölötte nagy jelentősége van: de azt különösen szükségesnek látom kiemelni, hogy a nők által űzött háziipari foglalkozásnak kétszeres fontosságot tulajdonítok. Mivel kétségtelen, hogy valamely nemzet vagyonossága a tulajdonában levő felhasználható javak összeségétől s teljességgel nem *pénzkészletétől* függ, más

* A br. Huszár Ilona és Ujlakyné Madarász Adelin festőiskolájában tartott előadás.

szóval, az az igazán vagyonos és független nemzet, mely szükségleteinek fedezésében a lehető legkevesebbet szorul a külföldre: bizonyos, hogy nemzeti jólétünk emelésének legfontosabb eszköze a használatra alkalmas javak előállítása, a *mezőgazdasági* és *ipari termelés*. A természet által elég dúsan megáldott hazánk — közismeretű dolog — mindennapi szükségleteinek kielégítésénél is lépten-nyomon a külföldre szorul s ha nyersanyagainak exportjával rendesen megfizetheti is az ipari *készítmények* behozatala által a külföldön felszaporodott sok-sok milliós adósságát: gyarapodásra, vagyonosodásra nem igen lehet kilátása, míg nyersanyagait maga fel nem dolgozza, míg *munkája* által a természet ajándékainak értékét meg nem sokszorozza.

Épen ezért nekünk fokozottabb mértékben van szükségünk minden kéz, a női kezek munkájára is, mint más nemzeteknek. Százados mulasztást, elmaradást kell jóvátennünk.

Bizony megvallom, szeretném, ha valami ihlet szállana meg, hogy az ékesszólás erejével zenghetném a *munka* eme különösen értékemelő, áldásthozó jelentőségét! Nem önök előtt tisztelt hallgatóim, kik ezt ép úgy ismerik, mint jó magam, hanem hazám leányainak azon nagy többsége előtt, mely a munka becsét nem ismeri, dolgozni nem tud és nem szeret.

Ne higyjék, hogy e vád túlzott vagy elhamarkodott. Sajnos, hazánk legmagyarabb vidékén, az áldott Alföldön is messze terjedő vidékeken teljes tétlenségben tölti idejét a nyári munka lezajlása után az asszonynép.* Napszámba járni nyáron sem szokott, de akkor dolgot ad a maga gazdasága; arról pedig, hogy a téli munkával — a házi iparával — segíthetné az ura véres verejtékét letörölni, nem tud semmit. Készen veszi vagy varratja a család ruhaneműjét és keservesen panaszkodik, hogy «megnehezedett a magyar fölött az idők járása; nem bírja már a föld az adót; nem tud megélni utánna a szegény; most csak a hatalmasoknak, az uraknak megy jól a dolduk». S terjed a munkátlanság nyomában a soczializmus. — Azt,

* Guttenberger Pál a magyar Slöjd-apostol szerint 5 millióra tehető a varráshoz teljességgel nem értő nők száma hazánkban.

hogy uraknak is milyen keservesen megy dolguk, hogy azok asszonyai is milyen keveset dolgoznak, s hogy azoknak is milyen áldásos volna a munka: azt a nép gyermekei nem tudják!

Jól tudom, hogy az én gyönge szavam nem jut el hozzájuk, de szeretném az én szavam erejét megsokszorozni kedves hallgatóim szivének, akaratának erejével. Ha csak mi, a kik itt jelen vagyunk, igyekeznénk is szó és tett által megtanítani mindenkit, kit a sors körünkbe vezet, arra az igazságra, hogy a *munkátlanság a legnagyobb pazarlás*, hogy a munkaszeretet nemcsak egyénileg emeli a nőt, nemcsak családja előtt teszi értékesebbé, kedvessé, nélkülözhetetlenné; hanem, hogy a nő munkássága az összességnek javára válik, s a nemzeti jólétnek lesz kiapadhatatlan forrása; ha, mondom, sikerülne másokat is ilyen tanítószerepre felbuzdítanunk: az igazság lassan-lassan mégis csak elterjedne, általánosan tudattá s áldást hozóvá lenne!

De hova tévedtem! Bizony-bizony nagyon kiüt belőlem a tanító! Hiszen nekem ma arról kell beszélnem, hogy házi iparunkat, a mink itt-ott mégis csak van, hogyan lehetne nemzetgazdaságilag felhasználni, fejleszteni, gyümölcsözővé tenni, s hogy ebben a nagy munkában hogyan lehetne az iskolát segítségül használni, s általa a munka tudását és a munka szeretetét a nemzet minden asszonyára kiterjeszteni.

Nem akarok abba a hibába esni, mint nagyon sokan, kik valami eszme igazságát belátva, úgy hiszik, hogy mert ők *most* jöttek erre a bizonyos gondolatra, előttük azt még senki fel nem érte észszel: s új igazságképen hirdetik azt, a miért való küzdelemben mások már régen belefáradtak. Bevallom őszintén, hogy ennek a törekvésnek, melyre én a legőszintébb szívvel hivekeket toborzani óhajtok, tisztességes és tanulságos multja van, hogy jelenleg is sok lelkes hazafi és honleány fáradozik érdekében. Én most itt csak azért emelem fel szavam, mert a tevékenység ez irányban nem elég általános arra, hogy kellő sikerre vezethetne, s mert azt hiszem, nem egyeseknek, nem sokaknak, de *mindenkinek* meg kell a lehetőt tenni a maga körében, hogy az ügy diadalra jusson: a magyar házi ipar felvirágozzék.

Említettem, hogy a magyar házi ipar fejlesztésére irányuló tevékenységnek tanulságos multja van. Engedjenek meg nekem, kérem, némi történeti visszapillantást, melyből a jelen állapottal egybevetve, a jövőre, s a jövőben reánk váró teendőkre következtetést vonhatunk. Ne féljenek, nem fogok nagyon messze kalandozni. Az olyan történeti feljegyzésnek ugyanis, melyet a görög Priscus 446-ban Attilánál követségben járván, reánk hagyott, tárgyunkra nézve nagy jelentősége nincs, hisz a magyarokat, ma már nem szabad a hunnok egyenes utódainak tekintenünk. Legfeljebb azért említhetném itt fel, mert gondolhatjuk, hogy közös bölcsőben ringattatva, talán közös szokásokat ápoltak őseink a hunnokkal. Priscus t. i. ezt jegyezte fel: «Kerka, Attila neje, kertben lakott, melyben több, részint faragott és csinosan összeállított *deszkázatból*, részint hajlított fatetőzettel koronázott *gerendákból* készült épületet láttam. A tető mindenütt íves, s az ívek oszlopai a földben vannak. Bebocsáttatást nyervén, puha fekvőhelyén ülve találtam a fejedelmi nőt; a földet gyapjúszőnyegek boríták. Több szolganő állt körülötte, mások a földön ültek, s *tarka szálakat varrtak finom vászonba, melylyel a barbárok ruháikat díszíteni szokták*».

Arról, hogy ezt a régi magyar nők is megcselekedték, hogy hímzéssel diszítették ruháikat, történetíróink sokszorosan megemlékeztek; de a legklasszikusabb tanu arra, hogy a magasrangú magyar nők a régi időkben ügyesen forgatták a hímzőtűt, a legelső magyar királyné: Gizela. Kétségtelen is, hogy a hímzés volt az *első kézimunka*, melyet a varráson, szövésen és fonáson kívül nemcsak az előkelő nők, hanem a nép asszonyai is űztek. S ez a körülmény némikép még művészi, illetve művészettörténeti tekintetben is fontos, mert bizonyos, hogy a hímzés a díszítő munkák közül aránylag legtöbb nemzeti sajátságot, nemzeti jelleget őrzött meg. Innét van, hogy az ornamentikával foglalkozó szaktudósaink a hímzési mintákat a mult század második felében nagy gondossággal gyűjtik. Elég e tekintetben rámutatnom arra a gyűjteményre, melyet *Fischbach Frigyes*, *Römer Flóris* és *Pulszky Károly* közös fáradozásának s a vall. és közoktatásügyi miniszterium áldozat-

készségének köszönhetünk, vagy felemlítenem a kereskedelmi miniszterium által kiadott — az 1881-diki nőiparkiállításon bemutatott régi himzésekről felvett — fénynyomatos másolatokat. Huszka József tanár érdemeit, Sikorszkáné Zsolnay Juliska buzgóságát, az általuk kiadott gyűjtemények eléggé bizonyítják. S noha a szaktudósok eleget köszörülhetik még éleselműségüket a fölött, hogy a Magyarországon talált himzéseknél a szlávoké vagy a magyaroké-e az alkotás érdeme: az az eddigi gyűjtésekből is kitünik, hogy van elég értékes *magyar anyagunk* is, mely méltó rá, hogy mindnyájan a gyüjtők közé álljunk, s mentsük meg, a mi a régi el nem fajult mintákból még megmenthető. Ne hagyjuk elkallódi e pusztulásnak indult drága nemzeti örökséget, mert Fischbach szerint ez bizonyítja legjobban, hogy «Magyarország házi ipara a legrégibb időkben Európa bármely néptörzsével kiállta a versenyt».

A himzést — csak a kalotaszegi asszonyok szépművészetére kell hivatkoznom — ma is sok helyütt sikerrel űzi a nép, noha sok helyen feledésbe ment az már vagy elfajult. Hogy egyesek is mit tehetnek a népiparért, arra csak Gyarmathy Zsigáné példáját kell említenem, ki felújította Kalotaszeg vidékének munkakedvét s piaczot teremtve készítményei számára, megrendelései által rátanította, rákényszerítette, rászoktatta az ifjabb nemzedéket a munkára.

Bármily érdekesek azonban művészi tekintetben a hazánk különböző vidékén űzött himzések — a szepességi német, a Nyitra- és Pozsony vidéki tót himzés, a komárommegyei, hetényi magyar supplika, melyekre szintén csak rámutatok, — nem időzhetek ezuttal tovább e tárgynál. Megszoktuk ugyan, ha házi iparról van szó, első sorban a himzésre gondolni, de ki kell emelnem, hogy hazánkban is számos más iparág van, melyet háziiparszerűleg űznek, s melyek összességükben a himzésnél kétségkívül nagyobb jelentőségűek. A nagyobb városok fehérnemű készítését máramarosi, békésmegyei, torontáli szövést és szőnyegkészítést, a székelyföldi, bihar- és szatmármegyei szalma- és gyékényfonást, a székely szőtteseket, a felvidéki csipkekészítést s számos vidéken otthonos agyapipart kell csak mint legfontosabbat kiemelnem.

Sajnos, a házi ipari foglalkozás még ott is, a hol régibb idő

óta dívik, nem felel meg kellőképen czéljának, nem hat eléggé, sok helyütt teljességgel nem hat a nép jólétének előmozdítására. Egy részt, mert a nép készítményei sok helyt igen kezdetlegesek, kereskedelmi forgalomra nem alkalmasak, másrészt meg, mert a teljesen megfelelő készítmény sem talál piaczra, vagy a sokszoros közvetítés folytán oly drága áron kerül elénk, hogy csak nagy áldozatok árán szerezhetjük meg. A készítők kezébe természetesen e drága áraknak csak silány, tört részei kerülvén, őket ujabb erőfeszítésre, munkálkodásra nem ösztönzik.

Tudjuk, hogy két eszközzel lehet e bajon segítenünk: az egyik az, hogy a népet *a helyes munkálkodásra rátanítjuk*, a másik, hogy *készítményeinek elárúsításában segítségére vagyunk*. Az idevonatkozó törekvések sem mai keletüek. Az a kiváló államférfi, ki a nép munkára tanítása által igyekezett a nép jólétét előmozdítani, *Trefort Ágoston* volt; az árúsítás közvetítésében pedig a volt nőipar-egylet, a volt központi házi-iparegylet s a ma is virágzó «Iparegylet» és a «Kereskedelmi Múzeum szereztek érdemeket.»

Trefort miniszter nevét ma sem tudom bizonyos meghatottság és lelkesedés nélkül kiejteni. Életében rajongtam érte; nemcsak azért, mert benne nemcsak a nép jólétéért lelkesülő igaz magyar hazafit bámultam, de azért is, mert nagyjaink közül ő volt az egyetlen, kinek közvetlen művelő, ösztönző, lelkesítő hatását éreztem. Nem kicsinyelt senkit eszméi végrehajtásában munkatársul fogadni, s így történt, hogy a házi-ipar fejlesztését czélzó tevékenységének — az érdemeiért méltán nagyrabecsült Zirzen Janka mellett — gyakran lehettem közvetítő eszköze.

Trefort a házi-ipari foglalkozást általánossá akarta tenni, s az ország minden vidékén óhajtott valami ipari foglalkozást meghonosítani. Ez ipari foglalkozások terjesztésére az iskolát, s az iskolában a *tanítónőt* akarta felhasználni. (Ebben a tervében kétségtelenül nagy része volt az ő kitünő tanácsosának *Gönczy Pálnak*, ki már 1846-ban a zeleméri pusztán kisérletet tett olyan gazdasági iskolával, a milyenek megvalósítására közoktatási kormányunk ma szép siker reményével törekszik, s a ki a nép kézimunkájának becsét Fellenberg hofwilli intézetében kellő mélta-

tásban részesülni látta.) Ezért volt rajta Trefort, hogy úgy az elemi, mint a polgári iskolai tanítóképzőben a munkaoktatásra nagy gondot fordítsanak, s a képezdei növendékeket a különböző házi-ipari foglalatosságokba bevezessék. «Magának meg kell tanulni a néptől mindent, hogy a képzők számára tanítónőket nevelni segítsen.» Ezek voltak szavai, midőn tudtomra adta, hogy a különböző házi-ipari foglalkozások tanulmányozására kiküldeni szándékszik. Így történt, hogy még a hetvenes években módomban volt bejárni Erdély némely vidékeit, főként a Székelyföldet, megfordultam a felvidéken, az Alföldön, sőt Württemberg egyes ipari tekintetben érdekes vidékén is.

Ha nem tartanék attól, hogy az ilyen személyes ízű visszaemlékezésekkel terhükre leszek, sok olyan epizódot tudnék e tanulmányútjaimból elmondani, melyeket akkor érdekeseknek találtam, s melyek mai felfogásomat a házi-ipar jelentőségéről kialakították, vagy legalább e kialakulást elősegítették.

Most csak annak felemlítésére szorítkozom, hogy az 1878-iki székesfehérvári kiállítás alkalmával Trefort a már tényleg működő tanítónőkre hatni is megkisérlette, s engem bizott meg, hogy két havi szűnidei kurzusban a vidékről berendelt tanítónőket egyes népiparágakra tanítsam, s őket az ipari foglalkozások megkedveltetésére s az ilyen irányú népnevelői teendők buzgó teljesítésére lelkesítsem. Ennek az erőfeszítésnek bizony nem lett nagy foganatja. Az a 10—15 tanítónő, ki a tanfolyamban részt vett, ha kezdeményezett is valamit falujában, a kezdeményezés nyomait azóta befújta a szél. Az ilyen akciónak, hogy hatása legyen, folytonosnak és erőteljesnek kell lennie, nem szabad elszigetelten állania, hanem más hasonló irányú tevékenységből folytonosan erőt, buzdítást kell nyernie.

De általában nem lett jelentékeny hatása Trefort azon törekvésének, hogy a népet az iskolák, a tanítónők által akarta munkára nevelni, munkára szoktatni. Nekünk, kik őt a kezdeményezés munkájában az apostolok búzgóságával követtük, valóban sikerült nehány kitünő munkatanítónőt nevelni: Nendtwichné Hoffmann Jolán, Fábiánné, Tavaszi Rózsa és mások bizonyság reá; de

mindez kevés volt. A képzett tanítónők közül sokan meghaltak, sokan férjhez menve, kiálltak a munkások sorából, s helyükre mások nem állhattak: mert a tanítóképzés munkájának nem lett folytatása. A nyolczvanas évek elején a mai «Erzsébet-Nőiskolán» kívül az országos Nőiparegylet iskolájában, a «pozsonyi házi-iparegyletben» s az összes állami elemi tanítónőképzőkben foglalkoztak nőipartanítónők képzésével, s ma ott állunk, hogy a munkatanítónők képzéséről teljességgel nincs gondoskodás. Képesítést *lehet szerezni* ma is az «Erzsébet-Nőiskolában», de mennyi kínlódásába kerül az oklevél megszerzése — megfelelő tanfolyam hijján — a jelölteknek, azt nem nehéz elképzelni. És a mellett mily tökéletlen az a képzettség, a mely az oklevél segítségével a munkatanításra vállalkozik, azt ecsetelni meg sem kisérlem. Ha egyik-másik kitünő ipariskolánkban több van ilyen — hogy a budapestit ne említsem — az országban, a gyakorlati ügyességet megszerezték is egyesek: az elméleti képzettségük — tisztelet a kivételeknek — sokkal kevesebb, hogysem a női munka becsét kellően méltatni, a helyi viszonyoknak megfelelőleg a nők munkálkodásának irányt szabni, s a munka által tanítványaikra erkölcsi és szellemi hatást gyakorolni tudnának.

Bizony könnyű belátni, hogy legfontosabb teendőink egyike volna a Trefort nyomdokain haladva, a munkatanítónők megfelelő képzéséről gondoskodni! Igaz, hogy az ilyen magasabb általános képzettséggel biró tanítónők képzésével első sorban csak a magasabb iskolák szükségeinek tehetnénk eleget. Fenmaradna még mindig az a kérdés, hogyan történjék gondoskodás a nép gyermekeiről? Pedig épen erre van nagy szükség. Hazánk iskolába járó leánynövendékeinek nagy többsége az elemi iskolában teljességgel semmiféle munkaoktatásban nem részesül, s legtöbb helyen csak annyiban áll a munkaoktatása, hogy a tanító felesége iskolába járásának ideje alatt *kötni tanítja*. Ennek az ügyességnek, ha megtanulta is, nem sok hasznát veszi a paraszt lányka, holott ha varrni tanulna, ha a vidéken űzött házi-ipari tárgyakat tudná izlésesebben, a forgalom számára megfelelően előállítani: ennek haszna megbecsülhetetlen lenne rá nézve.

De a tanítónőképzők tervét úgy is úgy telezsúfolták elméleti tudni valókkal, hogy a tanítónövendékek valóban görnyednek alatta: nem lehet őket még az iparágak megtanulásával is terhelni! Ez volt az ok, a miért az iparoktatást a tanítónőképzőkben beszüntették. S ez helyes is. A növendékeket az elemi képzőkben jobban megterhelni nem lehet. De azért ma is haszonnal értékesíthető az a gondolat, melyet Trefort megvalósítani szándékozott. A tanítónőket és óvónőket tényleg fel lehetne és fel kellene használnunk a házi-ipari foglalkozások fejlesztésére. Szerintem, ha az elemi képzők annak a tudatával bocsátanák ki az életbe elméletileg képzett, s a női munkák üzésében ügyességgel és ízléssel biró növendékeiket, hogy a nép munkára tanítása által a hazának, nemzetünknek megbecsülhetetlen szolgálatot tehetnek; ha továbbá a kormány s a községek *minden tanítónőt köteleznének kinevezésük alkalmával arra,* hogy valamely, állomáshelyük vidékén otthonos, vagy ott könnyen meghonosítható iparágat egy év leforgása alatt megtanuljanak, s hogy annak tökéletesítésére vezető eljárásokat tanulmányozzák; hogy az állami ipartanműhelyekkel összeköttetésbe lépjenek, s a megfelelő szakerők utasításait kikérjék és értékesítsék: azt hiszem, minden különösebb erőfeszítés nélkül is nagyot lendítenének a népies házi-iparon. Hisz tudvalevőleg a kereskedelmi miniszter által ez idő szerint alkalmazott vándortanítók hatása is nagyon kedvezőnek mutatkozik, pedig ezek csak alkalomszerűleg érintkeznek egy-egy vidék népével; az állandó, tervszerű és lelkes hatás okvetlenül maradandóbb, a mire egyesek — mint Jeszenszkyné Tirpák Irén, Nagybecskereken — eddig is biztató példát szolgáltattak.

Ma több bizalommal merem a házi-ipar fejlesztésének művébe az iskolák belevonását is remélni és sürgetni, mert az ismétlőiskolák fejlesztésével, a fiú- és leánygazdasági iskolák létesítésével, sőt az ifjúsági egyesületek szervezésével épen jelenlegi miniszterünk, Wlassics Gyula szolgáltat az iskolák, a tanítók ilyen irányú tevékenységére alkalmat, melyet csak felhasználni, s a tevékenységet helyesen irányítani lesz szükséges. A Mária-Dorothea egyesület a mult évben a gazdasági leányiskolák létesítését és egy

gazdasági tanítónőképző felállításátkérelmezvén a földmivelésügyi és közoktatásügyi minisztertől, ez iskolák ilyen tevékenységét is hangsúlyozta, s a földmivelésügyi minisztert egyenesen arra kérte, hogy a hazai nőegyleteket szólítsa fel arra, hogy az iskoláknak és egyeseknek gazdasági és háziipari oktatásra czélzó törekvéseit támogassa.

Különösen hangsúlyoznom kell itt, hogy a házi-iparágak szaporitását is leginkább az iskoláktól várom, s hogy a kertészkedést, a kerti termények értékesitését, a gyümölcsök és zöldségfélék konzerválását, a csont- és fafaragást, vesszőfonást a vidék, — a kisebb dísztárgyak készitését, bőrmunkákat, legyező- levélpapirfestést, stb., egyenesen a nagyobb városok, s az intelligensebb nők házi-iparának tekintem. Hogy ezek egy részét a fellendülőben levő gazdasági iskolák fel is fogják karolni, arra Halász Ferencz, ez iskolák fejlesztésén egész lélekkel csüggő miniszteri tanácsosunk neve szolgáltat biztositékot.

S midőn itt ismételve hangsúlyozom a házi-ipar fejlesztésére nézve a népiskolák, ismétlő és gazdasági iskolák jelentőségét, nem hagyhatom említés nélkül nőipariskoláinkat, melyeknek a városi lakosság munkára nevelése tekintetében eddig is igen sokat köszönhetünk. A fehérneműkészitést, a fehér- és műhimzést, mert leginkább ezen munkanemekre szorítkoznak, sok iskolánkban — hogy csak a budapesti állami nőipariskolat, a pozsonyi házi-iparegylet iskoláját, a kolozsvári s más nőegyleti iskolákat említsem — valósággal műveszetté emelték ; és ez által meg a szabóság és divatárú munkák tanítása által sok ezer szegény leány megélhetését biztositották. Nagyobb városaink hijjával voltak azonban eddig az olyan intézeteknek, melyek az intelligensebb nőket a kisebb díszmunkák házi-ipari készitésére tanitják. Nem csekélylem azt a szolgálatot, melyet e részben a fővárosi iparrajziskola tett, de ennek hatása csak a fővárosi leányokra terjedt ki, s inkább csak a rajzügyesség megszerzésére szorítkozott. Nem lehet azért eléggé magasztalni a mi kedves háziasszonyunkat, Huszár Ilona bárónőt, hogy Ujlakyné ő nagyságával egyetértve, festőiskolájukban iparművészeti foglalkozások megtanulására alkalmat szolgáltattak. Bár

akadna követője a vidéken is, bár méltányolnák kellőképen az intelligens családok gyermekei ez intézményt, s karolnák fel a maguk javára. Nemcsak az ízlés fejlődését, a keresetképesség gyarapodását is várhatjuk ez intézettől, mint szintén Mirkovszky Gézáné és Treicz Péterné tanfolyamaitól is.

De belátom, hogy mindent az iskolától nem várhatunk. Jól tudom, hogy gyári-iparunk föllendülése sok házi-iparág megtanulását, megtanítását vonná maga után. Láttam Württembergben a nagy gyapot-, selyem- és pamutfonalsodró gyárak árnyékában a hálózást, kötést és keretmunkát házi iparág gyanánt felvirágozni, s hazánkban is a Thonet-gyár alapítása után a nádszékfonás a gyár környékén csakhamar virágzó házi-iparrá vált, míg a bártfai játékárúgyár, a bábúöltöztetés házi-ipari űzését vonta maga után. Azt remélhetjük tehát e példák nyomán is, melyekhez csak időkimélésből nem csatolok többet, hogy gyári-iparunk fellendülése javítni fog házi-iparunk állapotán, illetve a nép asszonyait otthon is végezhető tisztességes keresethez fogja juttatni; a mi annál kedvezőbb, mert az ilyen ipari foglalkozás közvetítésére rendszerint nem szorúl, termelvényeit felhasználja, értékesíti maga a foglalkozást nyújtó gyár.

S itt az ideje, hogy röviden előadásom második tételéről, a házi-ipari munkák értékesítéséről is megemlékezzem, ha ugyan türelmüket eddig is nagyon ki nem merítettem. A legősibb formája a házi-ipari termelvények értékesítésének: *a házalás*. A felső vidék jó szepesi vásznával kereskedésre és vándorlásra hajlandó jó tótjaink már egy—két száz évvel ezelőtt is bejárták nemcsak az országot, hanem déli és keleti szomszédjaink országát is; s a cserepes, csipkés és kanalas tót, hogy a drótos-bádogost ne említsem, most is ismert alakjai falvainknak és városainknak, s a kalotaszegi varrottashoz, a felvidéki tóthimzéshez, s a székely faragott bútorhoz, ma is legkönnyebben a házalók útján jutunk. Néha — ha szegény embereket az éhség kényszeríti, meglepő olcsón vásárolhatunk nálnk. Csakhogy a hosszas vándorlás a kereset nagy részét felemészti, s a munkás sokszor a munkaanyag árát sem kapja meg. Ez a formája a közvetítésnek sem a vevőközönséget —

mert nem áll rendelkezésére, a mikor tetszik — sem a termelőt nem elégítheti ki. Az intelligens nők finomabb munkájának pedig teljességgel nem felel meg.

Ez indította a nőiparegyletet mindjárt alakulása első évében 1872-ben arra, hogy női munkabazárt nyisson, melynek forgalma már az első évben is igazolta szükségességét. De már ez a bazár is tanulságot szolgáltatott arról, hogy az izlést és versenyképességet a készítményeknél fejleszteni kell, s arról is, hogy a rendszerint csekélyebb értékü női-ipar és kézimunkák a nagyobb házbér- és kezelési költséget nem birják meg. Az egylet kénytelen is volt munkaközvetítő bazárját csakhamar bezárni s a közvetítésre egyes kereskedőket felkérni. Eleinte Harsányi díszműárus, majd a Mösmer czég vett részt a munkában. De a kevéssé keresett, kevéssé ismert ipari czikkek évekig hevertek az üzletben, — azok elárusítása a kereskedőknek jelentékeny hasznot különben sem biztosított — a szegény munkásnő hiába várt tehát pénzére — szóval a kisérlet kudarczot vallott.

Belátták, hogy a készítményeket ismertté kell tenni s erre felhasználták és pedig kellő sikerrel a kiállításokat. A kisebb helyi kiállításokon s az 1878-iki székesfehérvári országos kiállításon kívül a Nőiparegylet által 1881-ben rendezett «nőiparkiállítás» tette e részben a legjelentékenyebb szolgálatot. Itt láttuk először együtt önnálóan feltüntetve hazánk legkülönfélébb vidékéről beküldött házi ipari készítményeket, itt tünt ki, hogy hol van fejlesztésre méltó, s kifejlett, közvetítésre érdemes házi-ipar. A kiállítás felkarolván az anyagok, gépek és eszközök kiállítását is, a termelőkre ép oly tanulságos volt, mint a vevő közönségre, melynek érdeklődését a kiállított tárgyak méltán felkeltették. Hogy a 85-ki országos és 96-ki milleniumi kiállítás ez érdeklődést csak fokozta, s a külföld figyelmét is házi-ipari készítményeinkre irányozta, említenem annál inkább szükséges, mert azóta ez érdeklődés ébrentartására az «Országos Iparegylet» házi-ipari szakosztálya, valamint a «Kereskedelmi Muzeum» is hálára méltó módon törekszik.

Az «Orsz. Iparegylet,» mely az 1892-ben megszünt «Nőiparegylet» a «Központi házi-ipar-egylet árván maradt örökét vette

szerető gondjaiba, s élén gr. Zichy Jenő elnökkel és Gelléri Mór igazgatóval — kiknek a magyar iparos világ oly sokat köszönhet: leginkább az egyes vidékek házi-iparának ismertetését czélzó előadások tartása által igyekszik ez idő szerint hatni. Az utolsó években báró Dániel Ernőné, Hegedűs Sándorné, Herich Károlyné, Nyegre László, Nendtvichné, Radnótiné s mások fordúltak meg ily czélból a felolvasó asztalnál, mindig a hallgatók nagy körében keltve fel, vagy fokozva a nép-ipar iránt való érdeklődést. Ugyancsak a nevezett egyesület «Házi-ipari szakosztálya kezdeményezéséből jött létre két év előtt Hegedűs Sándorné védnöksége alatt a városligeti iparcsarnokban az a fényesen sikerült házi-ipar bazár, mely mintegy 4000 korona értékű ipartárgy elárusítását eredményezte.

Hogy azonban a legnagyobb sikereket a közvetítés tekintetében a «Kereskedelmi Muzeum» mutathatja fel: az kétségtelen. A Kerepesi-úton létesített állandó «iparbazárt» ugyan a Kereskedelmi Muzeum is kénytelen volt beszüntetni, mivel a magas házbért és kezelési költséget a csekély forgalom mellett a készítmények most sem bírták meg, s a mérleg évről-évre veszteséggel záródott; de a városligeti iparcsarnokban kicsinyben való eladásra szánt czikkeket folyton tart raktáron, s a külföldre jelentékeny mennyiségben exportálja a házi ipar termékeit. A mult évben az itt szemlére tett czikkekből — melyek bemutatását dr. Kovács Gyula és Kopperly Géza urak lekötelező szivességének köszönhetem — mintegy 150,000 koronát vettek be. Eddig leginkább Angliába exportáltak, de most már Amerikába is sikerrel szállítanak.

Ime tehát a közvetítésre nézve is sok történt az utóbbi időben, oly sok, hogy azt egy rövid előadás keretében kimeríteni nem is lehet. De mindez nem elég. A forgalomnak nagyobbnak, a közvetítésnek olcsóbbnak kell lennie, hogy a szegény nép igazán használ lássa. Közre kell működnie a közvetítésben a jótékonyságnak is. A munkáknak a néptől való egybegyűjtését s esetleg a munkákra való előleg nyujtását, a megrendelések elfogadását, a munkaanyagok beszerzését és kiosztását — ott, a hol szükséges — sőt a munka irányítását és a közönség szükségletéhez való alkalma-

zását is, a *nőegyleteknek* kellene kezébe venniök. Egyes nőegyletek — mint pl. a pozsonyi háziiparegylet, a bodrogközi stb. — erre már eddig is helyes példát mutattak. A központban a nagyban való elárusításnál a K. Múzeumra bizton lehetne számítani; de a kicsinyben való eladásra nem vállalkozhatnék-e szép sikerrel e mellett a «Női munkát értékesítő» Klotild-egylet? s nem lehetne-e a közvetítésre a nőegyletek mellett az egyes vidéki szövetkezeteket is sikerrel felhasználni?

Minderre az idő megadja a feleletet. Nekem nem lehet most már más törekvésem, minthogy nagyon is hosszúra nyult ismertetésemnek végét szakítsam. Jól tudom, hogy semmi újat sem mondhattam Önöknek, de legalább kényszerítettem a tisztelt hallgatóságot arra, hogy egy félórát a háziipar fejlesztésének kérdéseivel foglalkozzanak, s alkalmam van előadásom végén azt a kérést eléjük terjeszteni, hogy ne az én fogyatékos ismertetésem után indulva, de a maguk emberszerető szivére hallgatva, vegyék gondjaikba a háziipar fejlesztését, melynek virágzása nemcsak a nép jólétének előmozdítására s hazafias érzelmeinek egészséges fejlődésére, de erkölcsi értékének emelésére nézve is döntő fontosságú.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

VONÓS HANGSZEREK.*

Tisztelt szakosztály! A Mária Dorothea egyesület törekvéseinek szolgálatot teendő, arra vállalkoztunk, hogy bemutassuk a vonós hangszereket s feltüntessük rajtuk a hangszínbeli különbségeket.

Előadásunk első sorban ismeretterjesztő; gyakorlati tudásunkban közülünk egyik sem Paderevszki, sem Burmester, sem Krancsevics, sem Popper, sem Landi; csak zenekedvelők vagyunk s e megjegyzést előre kell bocsátanom, nehogy a hallgatóság megcsalatkozzék a várakozásban. Köztünk hivatásos művész csak a primás,** a ki az ismeretterjesztés egyes részeinek képzettségével ad művészi értéket.

Előadásunknak két része van: elméleti és gyakorlati. A leghelyesebb eljárás az volna, hogy minden hangszer bemutatásával külön-külön szóljak a rávonatkozó elméletről; de mert magamnak is kell játszanom, bajos közben a szóbeszéd és így egy tagban mondom el a szükséges elméletet.

Vonós hangszereink ma a hegedű, mély hegedű, kisbőgő, nagybőgő; olaszosan: violino, viola da braccio, violoncello, violono. Mindegyiknek más a hangszíne, mert különböznek a hangszerek hangjuk magasságában, felhúrozásban, nagyságban és formában. Üres húrjaik a megfelelő kulcsok szerint így hangzanak:

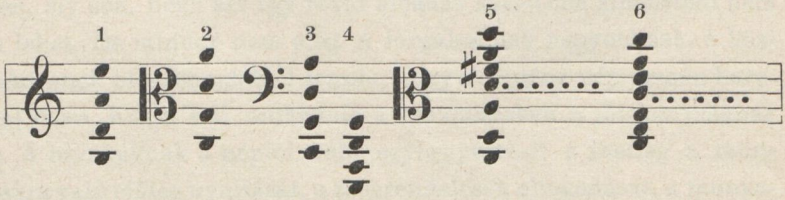

* A M. D. E. budapesti tanitónői szakosztályában tartott előadás.

** Békei Józsa képezdei hegedűtanárnő.

Zongorán ekként jelezhetjük:

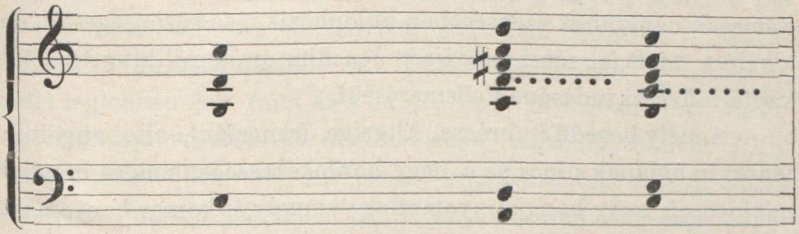

A hegedű,[1]) mély hegedű [2]) és kisbőgő [3]) tehát kvintben hangolt, a nagybőgő [4]) kvartban és a szerelmi brácsa [5]) [6]) akkordban.

Vonós hangszereink a keleti származású rebegőből fejlődtek és a régi időben viola gyűjtőnévvel neveztek minden vonóshangszert; így ne csodálkozzunk, ha a párisi, berlini, nürnbergi, müncheni, salzburgi, bécsi régiségtárak zenei osztályát tanulmányozva, a violák különböző formáinak légióját látjuk; valósággal dúslakodunk a festői szép formákban. A régi időben tehát sokkal több formájú és hangszínnel biró vonós hangszereket használtak, mint ma s három főcsopurtot különböztettek meg: viola da braccio mindama hangszer volt, a mit karban tartottak, ezek közül való a mai hegedű és mély hegedű; viola da gamba mindama hangszer volt, a mit térd közé szorítva tartottak, ezek leszármazottja a mai cello; a vonós hangszerek harmadik csoportját földre állítva kezelték, ilyen a mai nagybőgő.

Nemzeti Muzeumunk régiségtára eddig szegényes volt hangszerekben. Bécsben tavaly meghalt a magyar származású Delhész festő és 60.000 frtot érő hagyatékát a magyar nemzetnek testálta. A hagyaték közt vannak a régi idők hangszerei is: rebegő, pochette, brácsa, szerelmi brácsa, gamba, théorbe, hárfa stb. Hampel József régiségtár őr úrnak előzékenységéből tanulmányozhattam e hangszereket, a miért neki e helyt is köszönetet mondok; mi pedig hálás utókor áldjuk emlékezetét ama magyar festőnek, a kit a honszeretet vezérelt élete utolsó akaratában is!

A mai hegedű [1]) hangjának szépségét, hordó képességét mindenki ismeri, különösen ha pl. Joachim játékában gyönyörködünk. Ha fejedelmi módon kezelik, méltán nevezhetjük e hangszert a vo-

nósok királyának. A bemutatásra kerülő hegedű mesterhegedű és nemcsak hangjának szépségében különbözik más közönségestől, de kiváló a miatt is, mert gazdája * Joachim mestertől kitüntetésből kapta művészi tudásának elismeréseül.

A mély hegedű [2]) (brácsa, Altgeige, francziául: alto, angolul: tenor) hangjának nincs az a nagy hordóképessége, magas hangjai nyafogósak, mély hangjai nyomottak; komoly és komor benyomást tesz e hangszer. Kubelik aligha boldogulna vele, ha a Paganini irdalmat akárná rajta előadni; nem brilláns technika előadására való a brácsa, hanem énekes részek előadására. Krancsevics mesteri módon játszott hegedűn, brácsán és a szerelmi brácsán és Landi hangja nagyon hasonló a szép brácsa hangjához. Nagyon hálás annak, a ki tudja kezelni, pedig sokszor volt már gúny tárgya: a hollandi «heese jufrouw»-nak (rekedt szűznek) csufolja; egy régi német vers pedig jellemzően így figurázza ki:

«Man nennt mich Frau Base,
Denn etwas sprech' ich durch die Nase,
Doch ehrlich mein' ich es und treu.
Altmodisch bin ich, meine Sitte
Ist stets zu bleiben in der Mitte
Und nie mach' ich ein gross' Geschrei.»

Az emberi hangra való vonatkozással a hegedű megfelel a sopran hangnak, a brácsa az althangnak, a kis bögő a tenor hangnak, a nagy bőgő a bassus hangnak.

A zenekarban és kamara zenében rendszerint a hegedű a szólamvívő, a többi kisérő, de van eset, hogy a bőgő szólamvívő, a mit Beethoven szerenádjának 4. variáczijában be fogunk mutatni.

A szerelmi brácsa[5])(viola d'amore, viole d'amour, Liebesgeige) ma már divatját multa, operánkban is csak három darabban szólal meg: Bánkbánban, Hugonottákban és Lujzában. Hangja bűbájos és melankolikus és nagyon alkalmas a szerelmi reflexiók és vallásos hangulatok festésére. Hangjának nagy hordóképességét az okozza,

* Békei Józsa.

hogy akkordban hangolt és a felső húrokkal együtt rezeg a hét alsó, a mit a cordatura táblázatában pontokkal tüntettem fel. Hivatalosan D-durban hangolt (a Bánkbán solojában C-durban [6]), ezért legjobban jön rajta az a darab, mely D-durban irott. Rezonáncz ládája rendszerint nem csigában végződik, hanem fából faragott női fejben, melynek szemei bekötöttek, bizonyosan annak jelzésére, hogy a szerelem vak. Ilyen van Delhéesz hagyatékában is.

A hangszín kellő bemutatása végett minden hangszeren D-durban irt művet mutatunk be s a stílszerűség kedveért java részben régi zenét játszunk.

Lesz *a)* Mozart (1756—1791) menüettje hegedűn zongora kisérettel

b) Tartini (1692—1770) sonátája brácsán « «

c) Chopin (1809—1849) nocturnje cellon « «

d) Milandre (1770) andanteja szerelmi brácsán « «

e) Beethoven (1770—1827) vonóshármas szerenádjának néhány tétele.

f) Händel (1685—1759) örök fenséges largóját adjuk énekre, brácsára, zongorára, hogy a brácsa hangszinének viszonyát halljuk az énekhez is.

g) Végül bemutatom Erkel (1810—1893) Bánkbánja 2. felvonásából a szerelmi brácsára irt híres solot, a mely nem hangzik majd teljesen, mert hiszen az operában beleszól e résznél a hárfa, czimbalom, angol kürt, sivítnak a hegedűk és Melinda is végül beleénekel.

(Budapest). *Komáry Erzsébet.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

«**A Budapesti Leányegyesület.**» Nevében és szervezetében új és szokatlan az az egyesület, melynek megalakulásáról ezúttal hírt adunk. Fiatal leányok szervezkedtek egyesületté azzal a czéllal, hogy segítségre szoruló leánytestvéreiket támogassák s képesekké tegyék őket arra, hogy az élet küzdelmeiben saját erejükkel fentarthassák magukat. Egy kisebb körből indult ki a gondolat, hogy a jó módban, gond nélkül élő leányok is kivegyék a maguk részét a jótékonyság gyakorlásában, még pedig oly alakban s oly feladattal, a mely hozzájuk legméltóbb. A kis körből kiinduló mozgalom mind szélesebb és szélesebb gyűrűkben terjedt tovább s az egyesület, mely február hó elején ideiglenesen megalakult, márczius 16-án már véglegesen is megalakulhatott, s ma már több mint 300 leány működik az egyesület nemes feladatainak teljesítésében.

A «Budapesti Leányegyesület» első sorban két nagy és fontos feladat teljesítését tartja szem előtt. Egyik feladata az, hogy kenyérkereső foglalkozásra neveljen olyan leányokat, a kik kezük vagy szellemük munkájával kénytelenek megélhetésükről gondoskodni. Az egyesület nem apróbb, pénzbeli segítség nyujtásával foglalkozik, hanem pártfogásába veszi az olyan leányokat, a kik dolgozni szeretnének, de nem volt módjuk valamely hasznos foglalkozást megtanulni. Az egyesület megbírálja és figyelembe veszi a hozzá segítségért forduló leány tehetségét, egyéniségét és családi viszonyait s azután oly foglalkozásra neveli, mely az illetőre nézve legkedvezőbb. S az a leány, a kit az egyesület pártfogásába vett, mindaddig az egyesület védelme alatt marad s tagjainak erkölcsi támogatását is élvezi, a míg önálló foglalkozáshoz nem jut s a míg e támogatásra érdemesnek mutatkozik. A szegény leányok kiképzését és állandó pártfogását az egyesületnek két külön bizottsága intézi. Az egyik a közép és felsőbb iskolába járó leányok ügyével foglalkozik, míg egy másik, külön bizottság az ipari és kereskedelmi pályára készülő leányok ügyét gondozza.

Az egyesületnek egy másik igen nagy és társadalmi szempontból is fontos czélja, hogy ha anyagi eszközei kellőkép gyarapodnak, otthont nyujtson a bármi okból a családi tűzhelytől távol élő leányok számára. E «Leány-otthon» ügyének tanulmányozásával és előkészítésével szintén egy külön bizottság foglalkozik. E bizottság tanulmányozza az egyetemre járó, szegényebb sorsú leányok helyzetét is, és hiszszük, hogy az a gazdag tapasztalat és bő anyag, a mit e bizottság össze fog gyűjteni, igen fontos lesz a nőkérdés ezen részének megoldásában.

E nagy és fontos feladatok mellett nem zárkózik el az egyesület

segítségre szoruló leányok rövid ideig tartó támogatásától sem, ha ez a segítség arra szolgál, hogy őket tanulmányaikban gyámolítsa.

Az egyesület élén mint elnök madarasi Beck Ilona áll, s az ügyek vezetésében mellette állanak és segítségére vannak az egyes bizottságok elnökei: Láng Margit dr., Schmidt Mariska dr., Fried Ilona, Entz Jolán és Vészi Margit. Hogy az egyesület működése mily népszerű, legfényesebben bizonyítja a tagok számának gyors szaporodása. Alig két hónappal az egyesület megalakulása után, ma 36 alapító, 300 rendes és 830 pártoló tagja van s az «Urániában» rendezett fényes estélye több ezer koronát jövedelmezett.

Az egyesület rendes tagja csak leány lehet, ezek egyúttal működő tagjai is az egyesületnek; tagsági díjuk félévenként 6 korona. Az alapító tag egyszersmindenkorra 200 koronát fizet az egyesület pénztárába. Pártoló tag lehet bárki, ha évenként 5 korona tagsági díjat fizet. Tagsági jelentkezések az elnökség címére (V. Zrinyi-u. 7.) küldendők.

*

A rozsnyói leánynevelő-intézet iskolai kirándulása. A tiszai ág. hitv. ev. egyh. rozsnyói leánynevelő-intézete április 23-án tanulmányi kirándulást rendezett a «Rimamurány-Salgó-Tarján vas- és aczélmű-Részvénytársulat»-ának *ózdi* telepére a nagys. vezérigazgatóság szíves engedélyével. Már reggeli 5 órakor gyülekeztek a III. és IV. osztály különlakó növendékei az intézet helyiségében, a hol már a bennlakók is élénk sürgés-forgás közben készültek az induláshoz. ½6 órakor elindult a 38 növendékből álló csapat 6 tanítónő kíséretében, s a pályaudvarnál nemsokára elhelyezkedtek az ez alkalomra külön megrendelt vasutikocsiban. Nemsokáig kellett várniok, s a vonat elindult, s vídám csevegés és dalolás mellett gyorsan repült az idő, habár a vonat maga lassan is haladt, különösen a harmadrendű Bánréve-ózdi szárnyvonalon.

Miután a már-már lankadó türelmet, a czenteri állomásnál kissé felfrissítettük, a vonat hosszabb ideig állván, leszálltunk s jó friss vizet ittunk — 9 óra 35 perczkor megérkeztünk a nehezen várt Ózd állomásra, a hol nagys. Lázár Gyula gyári igazgató úr intézkedése folytán a társulat nevében a tisztikar. a népiskola tantestülete részéről Kablay István főtanító, és Túróczy Pál ev. főesperes úr várták leánykáinkat. A programm első pontja szerint a népiskola épületét tekintettük meg, a hol nem remélt ünnepélyes fogadtatásban részesültünk. A lépcsőházban az ózdi népiskola tanulói Hanuszik Antal tanító úr vezetése mellett hazafias dalt énekeltek, tiszta, szabatos előadással, majd egy szép hazafias költeményt szavalt egy kis leány, s ismét ének következett. Ekkor Kablay István főtanító úr beszédet intézett növendékeinkhez, kifejtvén előttük az ilyen kirándulás hasznát tanulmányi és hazafias szempontból, s megemlítve, hogy most be fogja nekik mutatni az ózdi tanulók rajzait s más munkáit, azért, hogy lássák, hogy a gyermekeknek mindenütt kell tanulni és dolgozni. Aztán a tanácsterembe vezette gyermekeinket, a hol azok az említett munkákat csakugyan megtekintették. Miután mi tanítónők is gyönyörrel szemléltük azokat s megtekintettük a mintaszerű berendezésű iskola többi helyiségeit is, a programm második pontja szerint a telep cassinójába mentünk, hol a nagy teremben sonka és más hús-

neműekből és sörből álló pompás villásreggeli várt reánk, a melyet az ózdi ág. hitv. ev. egyház családjai készítettek számunkra.

Ilyen módon felfrissülve, és erőt merítve, négy csapatra oszolva, elindultunk a gyár megtekintésére, a mi tartott egy óra hosszáig, mely idő alatt új és új bámulni és csodálni való tárult elénk; itt 36 mm. súlyú izzó vasdarabot emelt ki két óriás vasfog egy földalatti üregből, hogy aztán a hengerek közé tegye, a hol fokozatosan keskenyebb és hosszabb rúddá formálja; amott már 15—20 m. hosszúságú tűzkigyókat fog meg a henger előtt álló munkás, hogy a még keskenyebb szomszédos henger aztán már teljesen befejezze munkáját. Itt kemenczékben izzítják, gyúrják a vasat, s a mint a kellő nagyságú darab megolvad, nagy gomolyagban a hydraulikus súlyzó alá teszik, a mely játszi könnyedséggel formálja az alaktalan tömeget szabályos oszlopokká, mialatt az izzó forgácsok messzire röpködtek mindenfelé; ½12-kor volt a legszebb látvány, a mikor a «Martin» nevű kohóból az aczélt öntötték ki, a mely egészen fehéren folyt a formákba, a melyek tetején a sziporkák még sokáig tűzrózsát alkottak; innét felmentünk a kohó hátulsó oldalára, a hol színes üvegen át néztük a *forrásban* lévő aczélt, szabad szem nem birta ki a vakító fényt, a melynek hőmérsékéről némi fogalmat nyujtott nekünk az a kisugárzó hő, a mely még a 4—5 méter távolságban is pillanatokig volt csak elviselhető.

Egy óra felé járt már az idő, a mikor bejárván az összes helyiségeket, a munkás cassinó olvasótermébe mentünk, hogy ott pihenés közben az ott elhelyezett fonográf hangversenyét élvezzük. Itt még a könyvtár gazdagságát is volt alkalmunk csodálni. Aztán ismét a cassinó nagytermébe mentünk ebédelni. A gulyás húsból, sültek és többféle süteményből álló pompás ebéddel, szintén a társulat, és az evangélikus családok vendégelték meg leánykáinkat, s így ehhez a naphoz nemcsak a kellemes emlékek fűzik leánykainkat, de a szülők is azzal a jól eső érzéssel gondolhatnak reá, hogy őket nagy kiadás nem terhelte.

Ebéd után édes emlékekkel eltelve, kimentünk a vonathoz, s 3 órakor visszaindultunk, hogy a kellemesen töltött nap után annál örömestebb folytassuk rendes munkánkat, a szorgalmas tanulást.

A fentemlített iskola igazgatósága mély hálájának ad kifejezést mindazok iránt, a kik részben engedélyökkel, részben személyes jelenlétökkel és fáradságukkal, sőt anyagi támogatással is lehetővé tették, hogy a növendékek ilyen nemcsak kellemes, de nagyon tanulságos kirándulásban vehettek részt, a mely nagy mértékben volt alkalmas arra, hogy nemcsak leánykáink tudását és ösmereteit gyarapítsa, hanem hazafias önérzetüket, sőt büszkeségüket is fejleszsze.

Rozsnyó. *Bartholomeides Adél.*

*

Karsay Jolán kinevezése. A győri állami tanítónőképzőintézet uj igazgatójává Karsay Jolánt, a győri polgári leányiskola köztiszteletben álló igazgatóját nevezte ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Karsay Jolán a magyar nőnevelésügynek régi, kipróbált munkása, ki tanítónői pályáját épen a győri állami tanítónőképzőben kezdte s Kasztner Jankának, az intézet akkori igazgatónőjének csakhamar nagyrabecsült munkatársává lett; az ő vezetése mellett s az intézet kitünő tanítónői között

(Tomor Ilona, Orsetti Emilia) oly kiváló tanítói egyéniséggé fejlődött, hogy már 12 év előtt a győri polgári leányiskola igazgatásával bizták meg. A győri polgári iskolát sikerült ez idő alatt megszilárdítania, kifejlesztenie és felvirágoztatnia, s így természetes, hogy a tanítónőképző-intézetnek — a derék Pataky Irma elhunyta folytán megürült — igazgatói állására a pályázók közül ő reá esett a miniszter választása. Ritkán is keltett kinevezés oly általános örömet és megelégedést, mint épen Karsay Joláné. Nem csak Győr városa s a legközelebb érdekelt tanítónőképzőintézet fogadta örömmel e kinevezés hirét: úgy tudjuk, hogy még azok is, kik ugyanazon állásra pályáztak, szívesen nyugodtak bele mellőztetésükbe, mert a választás ez alkalommal valóban nem érdemetlenre esett. Midőn e kinevezéshez az intézetnek szerencsét kívánunk, óhajtjuk, hogy Karsay Jolánnak sikerüljön a kinevezéséhez fűzött várakozásnak megfelelően a régi, jó hírnevű intézetet virágzásában megtartani és tovább fejleszteni. Adjon a Gondviselés erőt és sikert a nemes munkához!

*

Halász Ferencz osztálytanácsos, a ki hosszabb ideig levén tanfelügyelő, a népiskolát alaposan ismeri, «Állami népoktatás» czím alatt figyelemreméltó vaskos könyvet adott közre, a melyben elemi népoktatásunkkal foglalkozik. Kötetének mindjárt a bevezető részében elmondja, hogy 16.725 elemi népiskola közül 13.269 felekezeti jellegü s ezekben több mint másfél millió gyermek tanul. Ez pedig igen nagy baj, mert a hitfelekezeti népiskolák egyrésze állami, nemzeti szempontból határozottan káros hatású. Ez iskolák közül 3218 nem magyar tannyelvű, a mi mindent megmond. Halász Ferencz különösen lesujtó kritikával illeti a nemzetiségek által fentartott népiskolákat, a melyekben a nevelés a magyar állam érdekeinek épen nem megfelelő. A községi iskolákról sem szól elösmeréssel s okoskodásában arra a meggyőződésre jut, hogy a nemzetiségi területen a népiskolákat föltétlenül államosítani kell. Könyve végén nagy elismeréssel nyilatkozik Wlassics népoktatási politikájáról s kimutatja, hogy a mig miniszterségе első évében csak 882 állami iskola volt, addig ezek száma ma 1858-ra rúg és 4000 tanítót foglalkoztat. Számítása szerint még 850 községben kellene sürgősen állami elemi iskolát szervezni, 1500 tanítóval és 3 millió korona költséggel. A sok hazafias hévvel és nagy tudással megírt mű teljesen méltó arra, hogy minél többen olvassák, mert így hatásában is eredményesebb lehet. Ára 4 korona. *P. H.*

*

A soproni tanítónők a jótékonyság szolgálatában. Két jótékony gyermek illetve ifjúsági előadásról kaptunk hírt, melyek jórészt a soproni tanítónők fáradozásainak köszönhették fényes sikerüket. Az első előadást május hó 3-án rendezték a polgári iskola mellett létesítendő alumneum javára. A «Tavasz ébredését» és a «Hamupipőkét» adták elő a polg. leányiskola növendékeinek részvételével. Ez előadásnak, melynek rendezéséért a polg. iskolai segítő egyesület, többek közt Kammer József igazgatónak, Kelemen Gizela és Koller Izabella tanítónőknek szavazott hálás köszönetet, 670 korona tiszta jövedelme volt.

A második előadást maga Kelemen Gizela elemi iskolai tanítónő rendezte 9—12 éves gyermekekkel. S tudósítónk meghatva emeli ki mily szépen hangzott a nagyobbára németajkú gyermekek ajkán a magyar szó. Öt kis koruakhoz mért egy felvonásos darabot adtak elő az apróságok s a jövedelem a csekély, 20—30 kros belépődíjak daczára 195 korona 94 fillérre rugott. Ez összeg egy-egy harmadrészét a «*Tanítók Otthona*» a «Tanítók Háza» s a soproni kisdedóvó-egylet kapta. Ajánljuk a követendő szép példát a M. D. E. tanítónő tagjai szíves figyelmébe.

*

A «Mária-Dorothea-Egyesület», mely a magyar tanítónők erkölcsi és anyagi érdekeiért már eddig is szép sikerrel fáradozott, május hó 8-án tartotta évi közgyűlését. Az újabb alapszabályok, melyeket a belügyminiszter már a jóváhagyási záradékkal ellátott, a közgyűlés napjáig le nem érkezvén, a választásokat megejteni nem lehetett s a közgyűlés csupán az évi jelentés tudomásul vételére s a pénzügyi kérdések elintézésére szorítkozott. Az évi jelentésből kiemeljük a következőket:

Egyesületünk életében a lefolyt esztendőben több oly kimagasló pontra mutathatunk, a mely erkölcsi önérzetünket emeli, életképességünknek pedig tagadhatatlan és határozott bizonyságait adja. Ő Eminentiája, Vaszary Kolos herczegprimás úr a Tanítónők Otthonában ingyenes alapítványi helyet létesít: Péterfy Sándor tanítványai segélyező-alapot gyüjtenek s kezelését a Mária-Dorothea-egyesületre bizzák; országszerte ismert irónőnk, Wohl Janka pedig szellemi- és földi javait nekünk hagyományozza s kegyeletes emlékének megőrizését a mi feladatunkká teszi.

Anyagi jólétünk emelését Csáky Albinné grófnő elnökünk a főúri műkedvelők előadásával; Sebestyénné Stetina Ilona alelnökünk az ifjúsági monstre hangversenynyel; az Otthon benlakói élükön Vidéki Apollonia és Mórász Gézáné igazgatónővel, a tisztviselő telepen rendezett hengverseny- és teaestével mozdították elő. Mindegyik előadáson meggyőződhettünk arról, hogy tagjaink áldozatkészsége és a közönség érdeklődése törekvéseink iránt semmi tekintetben sem csökkent.

Egyéb intézményeink, mint a Tanítónők Otthona, tanítónői szakosztályunk, elhelyező irodánk, czemetei üdülőházunk, a fürdői kedvezmények kieszközlése is fokozatos haladást mutathat fel s mindegyik megfelel rendeltetésének.

Pénztári jelentésünk adataiból kiemeljük, hogy a fentemlített három művészi előadás s a fiumei kör hangversenye 6008 koronával gyarapította jövedelmünket. Összes bevételünk 41252 korona 66 fillér, összes kiadásunk 38382 korona 86 fillér volt s pénztári maradványunk 2869 korona 80 fillér.

Örvendetes tudomásul szolgálhat az a körülmény is, hogy az egyesület toldalék épületének felépítése czéljából felhasznált örökös alapítványok és alapok biztosítása czéljából kiállított *biztosítéki okirat* és a felhasznált alapítványok, alapok bekebelezése után előírt 275 korona fokozatos és 544 korona bekebelezési illeték fizetése alul a közigazgatási bíróság rendeletéből felmentettünk.

A 2400 koronás fővárosi segély folyósításáért kétszer is folyamodtunk, de kérésünket a székesfőváros nem találta teljesíthetőnek. Alelnö-

künk Herich Károlyné fáradozása folytán sikerült ujabban legalább 600 koronát megnyernünk, a miért a székesfővárosnak e helyen is köszönetünket fejezzük ki.

Wohl Janka kiváló irónőnk, a ki egyesületünkhöz meleg szeretettel ragaszkodott, minden vagyonát: butorait, házifelszerelését, könyvtárát és néhány ezer korona készpénzét végrendeletileg reánk hagyta; azzal a kikötéssel, hogy ingóságai nyilvános árverezésen eladassanak s a befolyt összeg is az egyesületet illesse. Temetésén az elnökség vezetése alatt az egyesület küldöttségileg megjelent, a következő igazgatósági ülésen elhatározta, hogy a választmánynak a következő javaslatokat teszi: az elhunyt irónő jóbarátai gyüjtéséhez a síremlék felállítására hozzájárul vagy az esetleg hiányzó összeget készséggel pótolja a hagyaték terhére. Wohl Janka nevét a Tanítónők Otthonában elhelyezett márványtáblán megörökíti.

Vidéki köreink közül az erdélyrészi kör anyagi ügyei lassan rendeződnek. A főző iskolát feloszlatták s a házat átalakították rendes bérháznak. A lakásokat ki is vették s a hozzátartozó nagy kertet is bérbe adták. Az átalakítási s egyéb költségek levonásával szeptember 30-án a kör pénztárában még 1800 korona többlet volt, mit a kör házára nehezedő teher törlesztésére szántak. A kör tulajdonában levő ház értéke 32000 korona s van még rajta 16000 korona teher. Az adósság fokozatos törlesztésével a most bérbe adott ház legalább egy részének felhasználásával tervezik alapját vetni a kolozsvári tanítónők otthonának, melynek mielőbbi létesülését az anyaegyesület is melegen óhajtja.

A fiumei kör elhatározta, hogy ezentúl az őt megillető rendes és rendkivüli bevételeket — nem csatolja mint eddig — az anyaegyesület jövedelméhez, hanem egy alapítványi hely létesítésére fordítja a Tanítónők Otthonában.

A győri kört tevékeny és lelkes elnökének, Pataky Irma tanítónőképzőintézeti igazgatónak gyászos elhunytával igen nagy veszteség érte. Az anyaegyesület is kifejezte a körnek mély részvétét, a derék és buzgó elnök halála alkalmával.

Az ujvidéki kör mult évi működéséről nem küldött jelentést.

Egyéb intézményeink között a Tanítónők Otthona igazán kielégítő sikerrel működik. Az átutazók részére fentartott külön szobák és a közös termen kívül alig akad már üres helyiség, annyira igénybe van véve az egész épület. A 33 állandó lakó között van 9 alapítványos, 2 félalapítványos és 2 kedvezményes; ideiglenes lakó 191 fordult meg a mult évben.

Az elmult évben kedvezményes helyeket 31 gyógyfürdőben kaptunk s 56 tagunk vette igénybe.

Herkulesfürdőn, a Margitszigeten, Ránkon és Czemétén minden hely le volt foglalva. Ez idén több mint száz gyógyfürdőt fogunk kérésünkkel felkeresni, hogy minél több tagunkat részesíthessünk üdülés és gyógyulásban a fárasztó munka után.

Elhelyező irodánk forgalmának emelésére anyagi erőnkhöz képest mindent elkövettünk. Körleveleket küldtünk szét, egy hirdetési vállalattal is szerződtünk, a lapokban is többször felhivtuk rá a közönség figyelmét. A helyiségváltoztatás minden ilyenféle intézménynél veszteséggel jár; míg 1897. és 98 években a forgalom elérte az 1800 vagy legalább

1400 koronát, addig 1900-ban csak 853 és 1901-ben 1002 koronát vettünk be.

Taggyüjtési szempontból is mindent elkövettünk. Az őszszel körlevelet, illetőleg felhivást küldtünk az összes székesfővárosi elemi iskolai tanítónőkhöz s a Néptanítók Lapjában közölt minden ujonnan kinevezett, véglegesített vagy áthelyezett tanítónőt felkerestünk buzdító sorainkkal. Ez irányú munkánkat ebben az évben is folytatni fogjuk, miután egy kevés eredményt már is tapasztalhatunk a vidéki új tagok tömegesebb jelentkezésével.

Alapító tagjaink közé beléptek 1901-ben: özv. Hunfalvy Pálné, Popper Camilla, Fellner Henrikné, Szőke Károlyné szül. Kelemen Katalin, 1902-ben: Odor Emilia, Gőbel János György. Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár és az első magyar általános biztosító társaság 200—200 koronával, a pesti hazai takarékpénztár, az osztrák-magyar bank 100—100 koronával növelték évi bevételünket. Hálás köszönetünket fejezzük ki áldozatkészségükért.

A napilapok szerkesztőségeinek is nagy köszönettel tartozunk közleményeink szives elfogadásáért s hálával emeljük ki, hogy a Budapesti Hirlap, Magyar Állam, Pester Lloyd, Neues Pester Journal, Nemzeti Nőnevelés, Örökimádás s a Néptanítók Lapjának szerkesztősége a Tanítónők Otthonának ingyen példányokat engedélyezett.

*

A M. D. Egyesület fürdői kedvezményei az 1902. évben. A M. D. E. tanítónő-tagjai ez évben a következő fürdőkedvezményeket élvezhetik: 1. *Keszthely-Hévíz*-fürdőben a Mária Dorothea-egyesület két tagja 3—3 hétre teljes gyógydíjmentességet és ingyen fürdőket kapnak. 2. *Balf*-fürdőben az egész idényben a szoba és fürdő árából 50% engedmény és teljes gyógydíjmentesség. 3. *Feketehegyen* a főidényben csak a gyógy- és zenedíjból 50% elengedése, junius hóban és augusztus 20-tól szeptember végeig ingyen lakás is két tagnak. 4. *Pöstyénben* négy tagnak a kád- és medencze-fürdők árából 25% engedmény, jó és olcsó lakás. 5. *Szent Lukács-fürdőben* 30 darab ingyen fürdőjegy két tagnak. 6. *Margitszigeten* az egész idényben ingyen lakás és fürdő. 7. *Stubnyán* két tag részére az egész idényben, kivéve julius 1-től aug. 21-ig, ingyenes helyek, zene- és gyógydíjelengedés s ezenfelül minden tag, a főidényt kivéve, 30% engedményt kap. 8. *Stoósz*-fürdőben két tagnak a zene és gyógydíj elengedése. 9. *Sztojkán* egy tag részére ingyen lakás és fürdő, a többi tagnak a főidényben a szoba árából 30% engedmény; az ingyen szobában két tag is ellakhatik. 10. *Tátra-Széplakon* a szoba és fürdő árából 10% engedmény. 11. *Uj-Tátrafüreden* az elő- és utóidényben a szoba és fürdő árából 20% engedmény. 12. *Zálnokon* az egész idényben 20% engedmény a szoba és fürdő árából. 13. *Hársfalván* jun. 15-től aug. 15-ig 10%, az elő- és utóidényben 40% minden tagnak. 14. *Gyertyánligeten* az egész idényben a lakás, fürdő, gyógy- és zenedíjból 50% engedmény, az étlapárakból 20%. 15. *Tátra-Lomniczon* az idénydíjak elengedése; a fürdődíjnál 25% engedmény minden tagnak. 16. *Ránk-fürdőben* az egész idényben két tag ingyen szobát, gyógykezelést, fürdőt, zene- és gyógydíjelengedést. 17. *Czemétén* több tag kaphat az egész idényben szobát napi

egy koronáért az egyesület üdülőházában, a fürdőnél 20%, a gyógydíjból 50% engedményt. 18. *Rozsnyón* egy tagnak jul. és aug. hónapokban ingyen lakás és fürdők. 19. *Tarcsán* junius és aug. hónapokban ingyen lakás és fürdők, gyógydíjmentesség. 20. *Tusnádon* egy tagnak ingyen hidegfürdők, gyógy- és zenedíjmentesség. 21. *Kolozsi* sósfürdőben ingyen fürdőhasználat. 22. *Tordai* sósfürdőben egy két szobás lakás, díjtalan fürdők. 23. *Lucskiban* lakás, fürdő és gyógydíj félárban. 24. *Iglófüreden* az elő- és utóidényben a szobák árából 15%, ágyneműből 15%, gyógy- és zenedíjból 50%; a főidényben a szobák árából 10%, az ágyneműből 10%, gyógy- és zenedíjból 50% több tagnak. A bélyegmentes kérvényeket a Mária Dorothea-egyesület elnökségéhez címezve Budapestre, VIII. ker. Orczy-út 6. sz. alá kérjük mielőbb beküldeni.

*

Tanári gyűlés Tordán. Az Orsz. polgári iskolai egyesület «Marosmenti Köre» május 7-én tartotta meg évi rendes gyűlését Tordán. Résztvettek a köri tagok közül a tordai állami polgári fiú- és leányiskola tanári karának tagjai mindnyájan, a vidékről pedig a következők: Segesvárról Gyöngyössy István igazgató és köri elnök, Gyöngyössy Istvánné, Szakáts Teréz, Athanász Mária; Nagy-Enyedről Dömök Erzsébet igazgatónő, Szongott Jozefa, Jánossy Borcsa; Dicső-Szent-Mártonból Kósa Sándor igazgató, Bugáth János, Lőrinczi Dezső, Benedek Aladár; Maros-Vásárhelyről Nagy Lajos igazgató, Agyagássy Vidor, Hints Sándor.

A gyűlésen a rendes tagokon kívül ott voltak a város képviseletében Velits Ödön polgármester; a vármegyétől dr. Betegh Miklós alispán, Sándor Ákos főispáni titkár; a tordai kir. tanfelügyelőségtől Téglás István kir. tanfelügyelő, Berzsenyi Gusztáv kir. tanfelügy. tolnok, ezenkívül pedig több érdeklődő vendég. Deák Lajos kir. tanácsos, maros-tordai kir. tanfelügyelő levélben kimentette elmaradását.

A gyűlés kezdetén Téglás István kir. tanfelügyelő mondott üdvözlő szavakat a megjelent vendégekhez és a polgári iskolák munkásainak törekvéseihez sikert kivánt. Ezután Varga Dénes, tordai polgári iskolai igazgató üdvözölte a megjelent kartársakat mint házi gazda és üdvözölte Gyöngyössy István köri elnököt azon alkalomból, hogy 30 éve működik a tanítás terén. A köri tagok üdvözlő levelet szerkesztettek és írtak alá, melyet az elnök érdemeinek méltatása mellett, a tagok éljenzései között adott át az elnöknek. Hints Sándor marosvásárhelyi tag Nemes Ödön volt polg. isk. igazgatóról emlékbeszédet olvasott föl, melyet a mélyen érzett fájdalom hangján adott elő a felolvasó, ki majdnem a legőszintébben szerette és tisztelte a kiváló érdemű elhunyt kartársat.

A gyűlésen jelentés tétetett a kör 3 éves időszakáról a pénztári ügyekről. Mint tanulmányi tárgyak előadattak: Greiner József tordai polg. isk. tanár a geologia köréből olvasott fel s egyúttal bemutatta gyűjteményét, melyet Torda környékéről szerzett össze, s mely mintegy 50—60 faj kövületet, ásványt, kőzetet és kőkori leleteket foglalt magában. Fő czélja volt egyrészről szemléltetni a helyi geologiai értékeket, másrészről buzdítani a tagokat, hogy a maguk működési helyén hasonló gyűjtést kezdjenek. Ezen czéljait az előadás közvetlenségével el is érte. Dömök Erzsébet, nagy-enyedi igazgatónő, a polg. leányiskolai tantervkülönbözeti vizsgákról terjesztett elő határozati javaslatot, mi igen érde-

kes tanácskozásnak volt alapja és irányítója. Kovács Dániel, tordai polg. isk. tanár a magyar olvasókönyvekről szabad előadás formájában terjesztett elő több oly tételt, melyeknek részletes megvitatása tanítási és nevelési szempontból igen szükséges volna. Az ügyvezetési kérdések közül megemlithetők még: a tisztikar újabb 3 évre megválasztatott, úgymint: elnök Gyöngyössy I., alelnök Kovács D., jegyzők Hints S., Kasselik E., pénztáros Péter A. Kitűzettek a következő évben tárgyalandó kérdések s több indítvány fölötti határozatok.

Üdvözlő távirat küldetett dr. Wlassics Gyula miniszternek, Morlin E. osztálytanácsosnak és Lád Károly egyleti elnöknek.

A gyűlésen kívül a vendégek és helybeli tagok villásreggelin, ebéden, vacsorán együtt voltak a polgári leányiskolában s igen vidám hangulattal töltötték az időt. Délután a sóbányába is elmentek, a Tordahasadékot azonban 8-án a kedvezőtlenő id miatt nem látogathatták meg, bár ez is programmba volt véve.

*

† **Sztojanovits István halála.** A IV. ker. községi polgári leányiskola tantestülete gyászlapon jelenti szeretett igazgatójának, Sztojanovits Istvánnak, folyó évi április 26-án életének 69-ik évében történt gyászos elhunytát. Sztojanovits immár 50 éve állott a tanügy szolgálatában s ez 50 évből 32 évet mint a belvárosi polg. leányiskola igazgatója töltött el, nem ismerve más törekvést, mint iskolájának felvirágzását s tanártársai és tanítványai jólétének előmozdítását. Nem volt gond sok, fáradság nehéz számára, ha azzal a föntebbi czélt szolgálhatta. Nemes munkásságának jutalma egyrészt az iskola kitűnő hírneve, másrészt a tanárok és tanítványok hálás ragaszkodása és hálája volt. Emléke áldott lesz családja, munkatársai és tanítványai szívében mindenkor s nemes nevelői egyénisége hatni fog az általa nevelt leánysereg által nemzedékeken keresztül.

*

† **Tomor Ferencz**, nyug. gimnáziumi tanár meghalt április 27-én. Évekkel ezelőtt a polgári iskolai tanítónőképzőnek volt szeretett tanára s a tanítónők ügyének mindenkor meleglelkű barátja és pártfogója. Azok közé a ritka egyéniségek közé tartozott, kit kedélyének nemességénél és melegénél fogva mindenki szeretett, a kinek vele bizalmasabb érintkezésre alkalma nyilt. Három leányát nevelte tanítónőnek, kik közül Ilona (Balonyi Imréné) és Etelka (Herald Ferenczné) megváltak a tanítónői állástól, Róza azonban egészen a legutóbbi időkig működött mint Erzsébet kir. főherczegnő magyar tanítónője. Lapunk olvasói, kik között Tomor Ferenczne számos régi tanítványa van, bizonyára fájdalommal olvasnak a kitünő tanár haláláról s osztoznak velünk a részvét őszinte érzelmében, melyet az elhunyt családja iránt ez úton is kifejezésre juttatunk.

IRODALOM.

«A MAGYAR FILOZOFIAI TÁRSASÁG» közleményei. II. és III. füzet. Kiadja a M. F. T. Előfizetési díja évi 6 korona.

A magyar irodalom szegény filozófiiai művekben. Azért-e, mert hazánkban a komolyabb filozófiai művek kicsiny olvasóközönségre számíthatnak, vagy azért, mert kevesen foglalkoznak hazánkban e mélységes, szép tudománynyal? ezt ezúttal nem keressük. Kétségtelen, hogy a ki filozófiát akar tanulni, kevés útbaigazításra akad a magyar irodalomban, s a ki a filozófiát szakszerűen műveli, szükségét érzi annak, hogy tanulmányainak a külföldön keressen olvasóközönséget, s búvárkodásának eredményét siet — német nyelven kiadni. Az is kétségtelen, hogy ez nem jól van így.

Örömmel üdvözlünk ezért minden olyan mozgalmat, mely ezen a bajon segíteni akar. Örömmel üdvözöltük a Filozófiai Társaság megalakulását is; örömünk a társaság folyóiratának megpillantása alkalmából csak fokozódhatott. Ime, kezdünk a filozófia népszerűsítése, a filozófia művelése érdekében is valamit tenni. Az «Athenæum» mellett, mely eddig egymaga törekedett a filozófiai irodalom fejlesztésére, lesz immár még egy folyóiratunk, hol jobb filozófiai íróink megnyilatkozhatnak s melyből az érdeklődők okulást meríthetnek. S az előttünk fekvő II. és III. füzet gazdag tartalmából ítélve (az I. füzet csupán a Filozófiai Társaság tagjainak névsorát stb. tartalmazza), e folyóirat mind a filozófia kedvelőinek, mind a filozófia művelőinek érdeklődésére és pártolására méltó.

A folyóirat a társaság felolvasó ülésén tartott következő előadásokat közli: 1. Az 1901 nov. 24-iki felolvasó ülésből: *a)* dr. *Emmer* Kornél megnyitó beszédét, melyben a filozófiai műveltség fontosságát s a «Filozófiai Társaság» czélját vázolja; *b)* dr. *Böhm* Károly tömör értekezését «A filozófiai irányok megegyeztetésének lehetőségéről» és *c)* dr. *Ranschburg* Pál saját kisérletein alapuló érdekes dolgozatát: «Felfogásbeli tévedéseink törvényszerűségéről.» 2. Az 1902 felolvasó ülésből közöl a folyóirat két értekezést: *a)* dr. *Pekár* Károly kitünő tollából «Darwin és Spencer» czíműt és *Weber* Károly «A szép és a tetszés» című tartalmas értekezésének bő kivonatát. A legnagyobb mértékben méltó azonban az érdeklődésre a folyóirat «Irodalom» rovata, mely a magyar és külföldi folyóiratok tanulságosan egybeállított szemléjén kívül Posch Jenőtől olvashatunk kitünő birálatot dr. Palágyi Menyhért «Neue Theorie des Raumes und der Zeit» című Lipcsében megjelent művéről. A biráló nem vallja az író nézeteit, de igazi filozófushoz méltó teljes tárgyilagos-

sággal ismerteti úgy a művet, mint saját meggyőződését. E tekintetben is mintául szolgálhat e bírálat mai nap, mikor megszoktuk a bírálatban vagy a pajtáskodó agyonmagasztalást, vagy az ellenkező táborban működők agyondorongolását.

Gratulálunk a «Filozófiai Társaság»-nak e kitünően indult vállalatához s őszintén kívánjuk, hogy kitüzött feladatát: a filozófiai irodalom fellendítését s a filozófiai tudományok minél tágasabb körökben való megkedveltetését folyóiratával minél teljesebb mértékben megvalósíthassa. *S. J.*

*

IFJUSÁGI IRODALOM. Kritikai folyóirat. Szerkeszti *Perjéssy* László és dr. *Kárpáti* Károly. Szeged. Kiadja Endrényi Imre.

«Ifjusági irodalom» czímmel *Perjéssy* László áll. felső ker. isk. igazgató és dr. *Kárpáti* Károly áll. főgimn. igazgató szerkesztése mellett 1902 május hó elsejével pædagogiai kritikai folyóirat indult meg.

E folyóirat a megjelent ifjúsági irodalmi termékeket kritikailag ismerteti, a tanuló-ifjuság magánolvasása anyagainak megválasztásában segédkezet nyújt s a magánolvasásnak helyes irányítását czélozza. Az ifjúsági könyvtárak berendezésének és vezetésének ügyével foglalkozik. A szerkesztőségnek, melyben minden iskolafaj képviselve van, munkatársakúl kiváló pædagogiai írókat s az ifjúsági könyvtárak ügybuzgó és tapasztalt vezetőit sikerült megnyernie.

A folyóirathoz mellékletként félévenként jegyzéket csatolnak az ifjúsági könyvtárak számára ajánlható művekről.

A folyóiratnak, mely — julius és augusztus kivételével — minden hóban megjelenik, előfizetési ára egy évre 4 korona.

Szülők és tanítók, kik tudják, mily nagy gonddal és felelősséggel jár a gyermekek kezébe megfelelő jó olvasmányt adni, bizonyára örömmel üdvözlik e folyóiratot, melyet olvasóink figyelmébe melegen ajánlunk. A folyóirat bevezető czikkét dr. *Neményi* Imre írta, e lelkes üdvözletből — a folyóirat bővebb ajánlása helyett — kiemeljük a következőket:

«Szeged tanügyköreit lelkem egész melegségével üdvözlöm nemes és szép elhatározásukért! Nemcsak azért, hogy e folyóirat létesítése által egy régóta hőn táplált vágyamat valóra váltották; sőt nem is *czért* első sorban. Hanem legfőképen és legelsősorban azért, mert sok beszéd helyett mindjárt tettekkel szolgáltattak fényes bizonyságot arra, hogy lelkes ügyszeretet, odaadó teljes hivatásérzet és önzetlen áldozatkészség dolgában a magyar tanító és tanár sem marad mögötte Európa bármely más nemzete tanító-embereinek. Szeged tanítói és tanárai a jó ügy iránti nemes lelkesedésüknek ezen spontán és lélekemelő megnyilatkozása által nemcsak azt igazolták, hogy élénk érzékkel bírnak a gondjaikra bízott ifjuság szellemi életének szükségletei iránt; nemcsak arra adtak utánzásra méltó példát, hogy ezen szellemi szükségletek kielégítését és irányítását elsőrendű nevelői kötelességüknek ismerik és ennek a felfogásnak megfelelően óhajtják e kötelességet, munkát és fáradságot nem kímélve, teljesíteni is: hanem emellett tanügyi életünkből eltörölték azon évtizedek óta rajta éktelenkedő sötét foltot is, hogy míg Európa összes culturállamaiban — még ott is, a hol a közoktatási kormány hivatalosan rendezte a kérdést — a tanügyi emberek testületileg ápolták, gondozták és

fejlesztették azt a fontos ügyet, azalatt nálunk évtizedeken által csak elvétve hangzott bele egy-egy magánosan kiáltozónak szava a nembánomság pusztaságába.

Erős meggyőződéssel hiszem egyébként, hogy ez a folyóirat nemsokáig lesz a *szegedieké* kizárólag. A *szegedieké* marad a dicsőség mindenkorra, hogy ők kezökbe fogták és felemelték a zászlót; de nem lehet semmi kétség az iránt, hogy hívó szózatukra hazai tanítóink és tanáraink tömegesen fognak csoportosulni a zászló köré, hogy kivegyék az őket megillető testvéri részüket a közös, a nagy- és a szent ügy szolgálatából.

Nem kétlem, hogy miként vízbe dobott kavicsnak nyomát pillanatonkint szélesebbre terjedő körök jelzik a víz felületén, azonképen fog e folyóirat is az eszmék expansiv erejénél fogva, rohamosan hódítani tanügyi köreinkben, mígnem rövid idő alatt táborában látandja egyesítve mindazokat, kik magasztosan szép hivatásukért tiszta lánggal hevülni tudnak.

A rendszeresen kezelt, az okosan irányított ifjusági olvasmányoknak, szinte azt mondhatnók, *mindenható* nevelő erejét a legtökéletesebb tanító-mester, a *tapasztalat*, ezernyi ezer fényes példával megdönthetetlenül igazolta. A mostani nemzedék erélytelenségének, jellemgyengeségének és tétovázó határozatlanságának lépten-nyomon fájdalommal látjuk megdöbbentő megnyilatkozását; szájról-szájra száll róluk szomorú panasz nap-nap után; legilletékesebb helyen, Wlassics miniszter beszédeiben is felemlítve látjuk panaszképen, hogy az ifjuságban «nincs kellő bátor kezdeményezési vállalkozási hajlam és idegenkedik az önálló pályáktól, melyeken *saját erejével* kell életboldogságát megállapítania.» Ezen bajnak orvoslása, a nemzet jövőjének biztosítása szempontjából, elsőrendű *államérdek*.

A tények sajnosan igazolják, hogy az iskola, mint tanító-intézet, minden javított tantervnek daczára sem volt képes e bajt sem orvosolni, sem pedig keletkezésében megakadályozni. Nyilvánvaló dolog, hogy égető szükségességét érzi hathatósan támogató segítőeszköznek és ez a segítség, a mint erről a külföldi pályák ékesszólóan tanuskodnak, nem lehet más, mint a helyesen kezelt ifjusági olvasmány.

Az a tudat, hogy munkásságuk által hathatósan előmozdítják egy *tenni kész* és *merni bátor* nemzedék nevelését: büszke örömmel töltheti el e folyóirat munkatársainak lelkét és lankadatlan kitartása lelkesítheti elhatározásukat, nagy körültekintést igénylő, fáradságos és terhes munkájokban. Mert azzal jó idején számot kell vetniök, hogy a *mi*, komoly kritikától elszokott, kritikát tűrni nem tudó közfelfogásunk mellett, utjok nem lesz rózsákkal behintve és hogy szúró tövisektől, melyek az *úttörők* lábait rendszerint sebezni szokták, ők sem fognak megkímélve maradni. De elkövetkezik a jövő: minden birák között a legigazságosabb, legrészrehajlatlanabb és ez elfogulatlan itéletével oda fogja itélni önzetlen, hazafias, *úttörő* munkásságuknak az elismerés koszoruját.»

*

Zsitvay János: MINTÁK A SZABADKEZI RAJZOLÁSHOZ. 4. füzet. Kiadja Joerges A. özv. és fia Selmeczbányán.

Azzal végtére tisztában vagyunk, hogy általános képzést nyujtó iskolákban a rajzoktatás nem lehet ipari irányú; azt is beláthatjuk, hogy nem lehet czélja a történeti stilek ismertetése. Anyagának kiválasztásánál és elrendezésénél első sorban a fokozatosság elve az irányadó, ellenben másodrendű kérdés az, vajjon a rajzolandó motivumok az elmult idők, a letűnt népek ékítményei köréből vétetnek-e, vagy közvetlenül a természetből. A modern rajzoktatásnak egyik sarkalatos elve az lévén, hogy lapminták után csak sík alakokat rajzoltassunk, míg a térbeli rajzoltatás csakis valóságos térbeli alakzatok után történjék, a mintalapok használata tulajdonképen szűk térre szorítkozik, ilyenekről csak addig rajzoltathatunk, mig térbeli vagy domború formákra nem megyünk át. Azt a kérdést, vajjon fali mintákat használjunk-e vagy kézi mintákat, az utóbbi években szerzett tapasztalások a kézi minták javára döntötték el. A fali mintákról való tömeges rajzolás ugyanis a mellett, hogy a jobb növendékeket gyakori várakozásra kényszeríti, még azzal a hátránynyal jár, hogy a nagyméretű mintát a távolabb és oldalt ülő növendékek az optika és a perspektiva törvényei szerint erős elváltozásban látják, ezért a fali minta csak kisebb tanulócsoportok által használható és a helyesen felhasznált kézi mintánál korántsem czélszerűbb. Úgy ez, mint az, a tanítónak a táblán való rajzolással egybekötött magyarázatát nem teszi fölöslegessé, az utóbbi azonban nélkülözhetővé teszi a fali mintát, ha a rajzolandó feladat kézi minta alakjában minden növendék birtokában van. Minthogy az egyenesvonalú sík idomok rajzolását czélszerűbb táblarajz nyomán tanítani, mintalapok használata csupán görbevonalú sík idomok és sík ékítmények rajzolásánál indokolt.

Az oktatás ezen fokának szánta mintáit Zsitvay. Kiindulva a környek és íveinek rajzolásából, levél- és virágformákra tér át, ezeket azonban nem a letünt népek ornamentikájából, hanem közvetlenül a természetből, még pedig a hazai növényvilág köréből veszi. A levél- és virágalakokat gyümölcsök, gombák, edényalakok stilizált formái és szabályos idomokba a természeti formákból tervezett ékítmények követik. A bemutatott növényi formák az elkerülhetetlen egyszerűsítés — stilizálás — mellett természethűek, a belőlük alkotott ékítmények modernek, az ú. n. szecessziós ízlés szertelenségeit azonban kerülik. Minthogy a minták anyaga a gyermek szemlélési köréhez közelebb áll mint a régelmult idők klasszikus ékítményei, rajzolásukkal is szivesebben foglalkozik. A 25 × 32 cm. méretű minták, nehogy áruk tulságosan magasra szökjék, csupán egy szín által vannak kiemelve, a mi természetesen a sorozatot kissé unalmassá teszi. Áruk (füzetenként 25 lapjával 1 K) oly csekély, hogy egy-egy füzetét minden növendék beszerezheti. Megjegyzem, hogy a kiadó a lapok külön csoportosítására is hajlandó. *H. K.*

*

Zsitvay János: «A SZÍN». A szerző kiadása, Selmeczbánya. Ára 1 K. 60 fill.

Bizonyos, hogy a színek elméletének ismerete nem pótolja a fejlett színérzéket, még nem képesít harmonikus színek összeválogatására; de ép oly kétségtelen az is, hogy pusztán gyakorlati úton, a legszükségesebb elméleti tudás híján sem fogjuk a színizlés kimüvelését elérni.

A ki csupán a gyakorlatra bízza magát, emlékező tehetsége és utánzás alapján elvétve ugyan hozhat létre jó színkombinációt, de eljárása csak akkor válik öntudatossá, összeállításaiban csak akkor juthat önállóságra, eredetiségre, ha a fénynek hatását és minőségeit, a színek jellegét és rendszerét, a színkeverésnek módozatait s a színeknek egymásra és szemünkre gyakorolt hatását ismeri. Ezen ismereteket nyujtja «A szín» című könyvecske, mely első sorban a tanulóifjuságnak lévén szánva, egyszerű világos nyelvezeten és tömör rövidséggel közli a szükséges elméleti ismereteket, a fősúlyt azonban a gyakorlati részre helyezi; ismerteti a legfontosabb festékszíneket, útmutatást ad a színizlés fejlesztése czéljából teendő megfigyelésekre és kisérletekre, a színek fokozatainak, árnyalatainak, keverékeinek és összeállításainak előállítására és útmutatást ad a vízfestékek kezelésére. Nem csekélyek azok a nehézségek, a melyekkel a szerzőnek könyvecskéje kiadásánál meg kellett küzdenie. Irodalmunk e téren igen szegény lévén, szakkifejezéseit sokszor külön kellett megalkotnia s így nem csoda, ha ezek néha szokatlanok vagy nem szabatosak, nyelvezete pedig a világosságra való törekvés következtében néha köznapias. Ezen csekély fogyatkozásokkal szemben a számos ábrával magyarázott könyvecske jó tulajdonságai azonban annyira túlnyomók, hogy bátran ajánlhatom mindazoknak, kik színek egybeállításával foglalkoznak: festőknek, iparművészeknek, különösen pedig rajztanítóknak és kézimunka-tanítónőknek, de világos nyelvezeténél és csekély áránál fogva a tanulóifjuságnak is melegen ajánlható. *H. K.*

*

NEMET ÉS MAGYAR SZÓTÁR. Szerkesztették *Simonyi Zsigmond* és *Balassa József*. Budapest, Franklin-Társulat. I. Német-magyar rész. 470 lap. — II. Magyar-német rész. 422 lap. Ára fűzve 12 korona, félbőrkötésben 16 korona.

Irodalmunk fejlődése s a nyelv folytonos gazdagodása százával szülte az új szavakat és szólásokat, melyek szótárainkból hiányoztak. Másrészt meg kiadásról-kiadásra hurczolták az eddigi szótárak a lehetetlen, s nagyrészt soha használatban sem volt szavak és szólások tömegét. Ez az állapot tette szükségessé egy oly magyar-német szótár megjelenését, mely mind a magyar, mind a német szókészletben a mai nyelvállapotot veszi figyelembe s terjedelmével a legsürgősebb szükségletet elégíti ki.

Ez új szótár szerkesztőinek legfőbb gondjuk volt a szótár anyagának gondos összeállítása s arra törekedtek, hogy használója megtaláljon benne lehetőleg mindent, a mire olvasás vagy társalgás közben szüksége van, tehát e szótár az iskola, az irodalom és a magánélet közös szükségletét akarja kielégíteni, s igen sok közhasználatú szó ebben a szótárban jelenik meg először. Megtalálhatók ezen kívül a magyar-német részben a közbeszédben és irodalomban használatos idegen szavak is, valamint a népies és tájszavak közül azok, melyek legkedveltebb íróink műveiben előfordulnak.

Nagy gondot fordított e szótár a német és magyar szólások összegyüjtésére és egybevetésére. Ebben is kerülték a szerkesztők a régi szótárak csinált és használhatatlan szólásait, annál jobban kiaknázták az élő nyelvet s a jelesebb írók műveit.

Nagy gondot fordít ez a szótár a szükséges nyelvtani útbaigazításra is. A német rész tájékoztatja a használót a főnév neméről és ragozásáról, a melléknév fokozásáról, az igék mellett pedig közli a ragozás összes eltérő alakjait. Ugyanily nyelvtani útmutatással látták el a magyar szavakat is a magyar-német részben, mindenütt megjelölve a főnév és melléknév, valamint az ige ragozásának módját. Ez által első sorban a magyarul tanuló idegen számára vált a szótár hasznosabbá. Egy-egy kötet ára fűzve 6 K, félbőrkötésben 8 K.

Szerkesztői üzenetek.

T. D. úrhölgynek, *Igló*. Azon kérdéses folyóiratnak címe: «*L'éducation des jeunes filles*» és *Camille Seé* szerkeszti. Singer és Wolfner útján (Andrássy-út 10.) megrendelheti.

P. J. úrhölgynek, *Pancsova*. A mai számban olvashatja.

Többeknek. Mind a tanítóképezdei, mind a polgári iskolai tanárok és tanítónők tanfolyama julius első felében lesz. Jelentkezni a tanfelügyelőségek útján csak május 20-ikáig lehetett.

A «N. Nőnevelésre» 1902. évre előfizettek.

(Folytatás.)

Templom-utczai l. isk., Arad; Polg. leányiskola, Arad; «Az alvidéki tanítóegylet»; II. Medve-utczai közs. l. isk.; II. Batthyány-utczai polg. l. iskola; I. Szarvas-téri «tanítótestület»; VII. Kazinczy-utczai közs el. isk.; «Ranolder-intézet»; Hülyék intézete; I. Lipótmezei közs. el. l. isk.; I. Fehérvári-úti közs. l. isk.; I. Krisztina-téri közs el. isk.; VII. Zuglói közs. elemi iskola; VI. Felső-erdősori közs. polg. l. iskola; I. Toldy Ferencz-utczai közs. el. isk.; VIII. Práter-utczai közs. polg. l. isk.; V. Vadász-utczai polg. l. iskola; VI. Wesselényi-utczai közs. el. iskola; VI. Dohány-utczai közs. elemi iskola; «Budai tanítóegyesület»; VIII. Csokonai-utczai polg. l. isk.; Polg. l. isk., Besztercze; áll. polg. l. isk., Beregszász; áll. felsőbb leányisk., Bánffy-Hunyad; Balajthy Ilona, Szabadka; Bencsák Stana, Csáktornya; * Bakos Júlia, Kőszeg; Beck Ilona, Budapest; Boer Sarolta, Budapest; Benczúr Gyuláné, Budapest; Binder Laura, Kolozsvár; Berényi Irén, Budapest; Boór Elza, Sopron; Czink Róza, Pécs; De Gerando Antónina, Kolozsvár; Dohnányi Miczi, Pozsony; Dorogsághy Dénesné, Budapest; Demjén Ilona, Szatmár; Draskovich Istvánné, Budapest; Dániel Jenőné, Budapest; Dezső Lajos, Sárospatak; «Délmagyarországi tanítóegylet»; Dóczy Gedeon, Debreczen; ev. ref. felsőbb leányiskola, Debreczen; «Angolkisasszonyok», Eger; Endrényi Imre, Szeged; ev. polg. l. isk., Eperjes; Farkasné Tarnóczy Róza, Budapest; Fischer Sarolta, Budapest; Fábry Erzsébet, Dobsina; Ferenczy Ida, Budapest; Fábry Edéné, Budapest; György Aladár, Budapest; Gnusch Mária, Veszprém; Grábler Vilma, Budapest; dr. Genersich Antalné, Budapest; Göbel Ilona, Budapest; Gerevich Emil, Kassa; Héder Sándorné, Budapest; Herrich Károlyné, Budapest; Izák Mária, Kőszeg; Jencs Ilona, Titel; áll. felsőbb leányiskola, Kolozsvár; Karsay Jolán, Győrött; «Községi tanítótestület», Kecskemét; Krécsy Béla, Budapest; Kencz Auguszta, Aszód; Elemi iskola, Keszthely; áll. felsőbb leányisk., Kassa; * Kovács Ilka, Madocsa; el. iskola, Keszthely; Konyár Gusztáv, Liptó-Szt-Miklós; Lányi Hermin, Nagylak; Lendvai Vilma, Budapest; Lukáts Mária, Dolha; Löbl Grosz Irma, Cservenka; «Irgalmas nővérek», Lőcse; Lindner Auguszta, Kolozsvár; dr. Láng Margit, Budapest; Molnár László, Dunaföldvár; ev. ref. leányiskola, Miskolcz; Mokry Eszter, Budapest; Neumayer Riza, Mohács; közs. el. iskola, Nagyvárad; közs. polg. iskola, Nyiregyháza; polg. l. iskola, Nagyszőllős; áll. polg. l. isk., Nagybánya; Neményi Erzsébet; Pápay Ferencz, Budapest; Patay Iza, Ó-Becse; áll. polg. l. isk., Pápa; Petz Lajosné, Győrött; dr. Rettkesné Stettina Róza, Kúnfélegyháza; polg. l. isk., Rimaszombat; Robitsek Irma, Budapest; Polg. l. iskola, Szombathely; áll. felsőbb leányiskola, Szilágysomlyó; áll. tanítónőképző, Szabadka; Ujváry Kamilla, Pécs; Schumacherné Weltrer Eszti, Szászváros; özv. Zelenka Jánosné, Csongrád; Zemányi Lázárné, Kassa.

(Folytatása következik.)

A *-gal jelöltek csak az első félévre fizettek.

Felhivás előfizetésre.

*A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — **huszonharmadik évfolyamát** kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.*

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (Andrássy-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.